№ 112 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 27 ՄԱՅԻՍԻ

1915
ՔԱՌԱՍՈՒՆՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 27 ՄԱՅԻՍԻ № 112

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան և 7 ամսվանը 6 րուբլի. ամսական 85 կոպ. Առանձին համարները ՄՇԱԿ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.
Tiflis, Rédaction „Mschak“
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն ժամ
Յայտարարութիւնների համար վճարում են խւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».

TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ՅՈՒՆԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 6 ՌՈՒԲԼԻ
Բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է խւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած։
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ։ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խընդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել՝ I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպէկ։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Օրիորդ Քամիկ, օրիորդ Գոհար եւ Պօղոս, Մկրտիչ, Միհրան Յ. Եղիազարեանները անհուն կսկիծով կը յայտնեն իրենց սիրեցեալ և թանգագին հօրը՝

Ժօզէֆին Մկրտչեան ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ

վաղաժամ մահը, որ տեղի ունեցաւ ամսիս 25-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին։ Հոգեհանգիստը այսօր, չորեքշաբթի, մայիսի 27-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին, բնակարանում (Ժուկովսկայա № 8)։ Ցուղարկաւորութիւնը վաղը, հինգշաբթի, մայիսի 28-ին, առաւօտ. ժամը 10-ին, բնակարանից դէպի Կուկիայի կաթոլիկների գերեզմանատունը, ուր մատուռ մէջ կը մատուցվի հանդիսաւոր պատարագ և յետոյ կը կատարվի թաղումը։
358. 1—1

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
Մասնակցութեամբ Տիկ. ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ

Չորեքշաբթի, մայիսի 27-ին, յատուկ պատրաստութեամբ, երկրորդ անգամ Թիֆլիսում կը ներկայացնէ ԼԷՕՒ նոր պիէսը

ՄԽԻԹԱՐ ԱՊԱՐԱՆՑԻ
ՄԷԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

5 արար. 7 պատկեր.
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒՄ Է ԱՄԲՈՂՋ ԽՈՒՄԲԸ
Տոմսակները վաճառվում են թատրոնի կասսայում։
Սկիզբը երեկ. ճիշդ ժամը 8-ին։
Ռեժիսեօր՝ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ
առ. 357. 2—2

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻՆ ՕԳՆՈՂ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ

հրաւիրում է հայ հասարակութեան բարեսիրտ ու առատաձեռն անձանց ուշադրութիւնը պարսկահայ փախստականների ծով կարիքների վրա, որոնք արդէն վերադառնում են հայրենիք և կարիք ունեն ճանապարհածախսի և իրենց քայքայված տնտեսութիւնը վերականգնելու։ Յանձնաժողովս յուսալի է, որ հայ հասարակութիւնը չի զլանայ իր լուման տալու իր թշուառ եղբայրներին՝ պարսկահայ փախստականներին։
Նուէրները կարելի է ուղարկել պ. Խսրավ Արղութեանի և կամ պ. Ալէք. Բաբայեանի հասցէներով։
Յանձնաժողովիս չորս-ամսեայ գործունէութեան տեղեկագիր-հաշիւը տպված է առանձին գրքոյկներով. ցանկացողները կարող են ստանալ յանձնաժողովիս գրասենեակում՝
Аргутинская № 13. (առ.) 359. 2—1

ՀԱՅ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

անդամները հրաւիրվում են

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ,

որ նշանակված է չորեքշաբթի, մայիսի 27-ին, երեկ. ժամ $7^1/_2$-ին Քաղաք. Դումայի նիստերի դահլիճում։

ՕՐԱԿԱՐԳՆ Է

1) Վարչութեան զեկուցումը մինչև օրս Ընկերութեան ունեցած գործունէութեան և դրամական հաշիւների մասին։
2) Պարսկահայ փախստականներին գիւղատնտեսական օգնութիւն ցոյց տալու հարցի քննութիւնը։
3) Թիւրքահայ փախստականներին օգնութիւն ցոյց տալու հարցի քննութիւնը։
4) Ընտրութիւն Վարչութեան 1 անդամի և 3 փոխ-անդամի, վերստուգիչ յանձնաժողովի 3 անդամի և 2 փոխ-անդամի։
առ. 356. 2—2

ՊԱՏԿԵՐԱՀԱՆԴԷՍ

Եւ դիօրամա Պօլսի տեսարան.
Գ. ԲԱՇԻՆՋԱՂԵԱՆԻ
ԲԱՑՎԱԾ Է
Թիֆլիսի Ժողովարանի
դահլիճում։ Բաց է առաւօտ. ժամը 9—4-ը։
առ. (չ. կ.) 353. 3—2

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ-ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԱՐԴԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կովկասեան երկրի քաղաքային հասարակական գործիչների IV համաժողովի երէկվայ նիստում Ալ. Խատիսեան իր արած մի զեկուցման մէջ՝ «Համաճարակների դէմ կռուելու համար ձեռք առած միջոցների ընդհանուր տեսութիւնը» վերնագրով—մի զեկուցում, որ համաժողովը լսեց լարված ուշադրութեամբ, իբրև վերին աստիճանի շահեկան և կարևոր—առաջին անգամ, կարելի է ասել՝ մի պաշտօնական և ձեռնհաս ժողովի մէջ, տրվեց և մի ամփոփ տեսութիւն Թուրքիայից և Պարսկաստանից մեր երկիրը ապաստանած, ինչպէս և պատերազմի դաշտին մօտ վայրերից եկած փախստական-գաղթականների մասին։

Փախստականներին—մեծ մասը հայ, ասորի—ամենամեծ չափով, ամենալայն ծաւալով օգնութիւն հասցնող հաստատութիւնը եղել է Մեծ Իշխանուհի Տատիանա Նիկոլայեւնայի կոմիտէտը, որ Կովկասեան Գլխաւոր Կոմիտէտին հայթայթել է 550,000 ր. փախստականների պահպանութեան և բժշկական օգնութեան համար։

Կովկասեան Գլխաւոր Կոմիտէտի մէջ կենտրոնացած են ճշգրիտ տեղեկութիւններ փախստականների մասին։ Համաձայն այդ տեղեկութիւնների՝ Պարսկաստանից, այն է Ուրմիայի, Սալմաստի, Խոյի շրջաններից և Թաւրիզից ապաստանել են մեզ մօտ 63,000 հոգի, որից 30,000 հայ և 33,000 ասորի։ Թուրքաց Հայաստանից փախել են 59,000 հոգի հայ, իսկ Թուրքիային սահմանակից ռուսական վայրերից (Արդահան, Արդուին և այլն) փախել են 30,000 հոգի։ Ընդամենը փախստականների թիւը եղել է 152,000։ Դրամական և բժշկա-սանիտարական օգնութիւնը այդ 152,000 փախստականներին, թէ Կովկասեան Գլխաւոր Կոմիտէտի վերոյիշեալ գումարները, թէ հայկական և այլ հիմնարկութիւնների ծախսած գումարները հաշւելով, հասնում է 1.600,000 րուբլու։ Եթէ ամեն մի փախստականի տրված նպաստը միջին չափով հաշւենք օրական 15 կոպէկ, դուրս կը գայ, որ օրական ծախք այդ փախստականների վրա եղել է 18,300 ր., իսկ ամսական 30 անգամ աւելի, այն է 549,000 րուբլի։ Եթէ այս գումարը բազմապատկենք 6-ով, հաշւելով որ փախստականները մեզ մօտ են ամենաքիչը 6 ամիս, մենք կը ստանանք, որ փախստականների վրա ծախս եղել է 6 ամսվայ ընթացքում ամենաքիչը—3.294,000 րուբլի։

Արդ, ինչպէս վերևում տեսանք, գումար եղել է միայն 1.600,000 րուբլի. ո՞վ է տուել աւելորդ 1.694,000 րուբլին։ Այդ աւելորդը տուել է մեր երկրի այն ազգաբնակութիւնը, գլխաւորապէս գիւղացիական, որ պատսպարեց սկիզբներում, այժմ էլ դեռ պատսպարում է փախստականներին։ Յայտնի է, որ եղել են դէպքեր, երբ մուսուլմանը, վրացին պահել, կերակրել են հային, հայը՝ մուսուլմանին, վրացուն, երբ ցեղային և այլ տարբերութիւններ ջնջվել, անհետացել են, և մարդիկ տեսել են իրար մէջ իբրև տառապեալների։ Այդ 1.694,000 րուբլի գումարի մեծ մասը, ինչպէս ասացինք, տուել է գիւղական ժողովուրդը, որ ցոյց է տուել մարդասիրութեան և քրիստոնէական կարեկցութեան այնպիսի զգացումներ, որոնք պատիւ կը բերէին շատ և շատ քաղաքակրթեալ անձանց։

Նման փաստերը պէտք է մեզ համոզեն, որ մեր ժողովրդական արմատը առողջ և կենսունակ է, որ նա, չը նայելով իր տգիտութեան, այն խաւարին, որի մէջ նա խարխափում է, ի հարկէ ոչ իր կամքով, այլ զանազան պայմանների բերմամբ, ներկայացնում է մի կենսունակ, առոյգ, թարմ և առողջ տարր, որ իր առաջ ունի մեծ ապագայ և որի տնտեսական-բարոյական, մտաւոր-հոգևոր զարգացման համար պարտաւոր են աշխատել նրանք, որոնք համակված են ժողովրդասիրական զգացումներով։

Հ. Առաքելեան

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
26 մայիսի

ԹԻՖԼԻՍ.—Պաշտօնական։ Կովկասեան զօրաբանակի շտաբի կողմից.

Մայիսի 24-ին թիւրքերը փորձեցին յարձակման դիմել Օլթիի ուղղութեամբ, բայց մեր զօրքերը արգելք եղան։

Վանի շրջանում մեր զօրքերը հալածում էին նահանջող թիւրքերին Ջավլարա լեռնաշղթայի այն կողմը, մինչև Ջէրանիս-Կոչանի գիւղի սահմանը։

Վանի լճի հարաւային ափում թիւրքերը ետ մղվեցին դէպի հարաւ Անգէլ-Միշկանս-Մոկս զորագծի մօտից։

Մնացած ուղղութեամբ փոփոխութիւն չը կայ։

ԱՆԳԼՈ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
25 մայիսի

ԿԱՀԻՐԷ.— Թիւրքերը վերսկսեցին յարձակումները Սուէզի ջրանցքի վրա, բայց մայիսի 21-ին վանվեցին Կանտարա և Ֆէրդան պահակադիրքերից։

ԼՈՆԴՈՆ.—Բրիտանական զօրքերը մայիսի 21-ին գրաւեցին Ամարան։ Նահանջապետը և 700-ից աւելի զինուոր անձնատուր եղան։ Այդ զօրքերը պարսկական երկրից նահանջող թիւրքերի առաջապահ զօրամասերն էին։ Գլխաւոր ույժերը հետևում էին այդ զօրամասերին, բայց նրանք, հետապնդվելով մի ուրիշ անգլիական զօրաբաժնից, ցիրուցան եղան ճահիճների մէջ։ Այստեղ մենք գերի բռնեցինք մօտ 2000 հոգի, ձեռք ձգեցինք 7 դաշտային թնդանօթ, 8 այլ թնդանօթ, «Մարմարիս» նաւը, 4 գետային նաւ, 12 մեծ նաւ, շատ հրացան ու ամեն տեսակ ռազմամթերք։ Սպասվում է, որ թշնամու մնացած զօրքերն անձնատուր լինեն։ Թիւրքերի հետ եղած 6 գերմանացիներից 3-ը գերի ընկան, երկուսը սպանվեցին, 6-րդի վիճակը յայտնի չէ։

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԱՐԴԱՆԵԼՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
25 մայիսի

ԱԹԷՆՔ. — Միտիլենից ստացված լուրը՝ թէ Գալլիպոլի թերակղզում մեծ ճակատամարտ է տեղի ունեցել, ճշտվեց։

Դաշնակիցները, նաւատորմի պաշտպանութեամբ, ուրբաթ օրը, կէսօրին վերսկսեցին յարձակումը և գրաւեցին կարևոր ռազմադիրքեր Էնիֆէյ-Գալիպոլի մասում մինչև Կրիտիա։ Թիւրքերը նահանջեցին։ Մի քանի տեղում թշնամու թնդանօթային կրակը շարունակ թուլանում է խոշոր կորուստների պատճառով։ Թիւրքերը Էսկի-Կոժջադերէի մօտ թողին երեք շարք խրամատ, լի դիակներով և վիրաւորներով։

Տեդիս Ֆրանսիական միսիայի տեղեկութիւնը. հաստատելով վճռական յարձակման յրողութիւնը, յայտնում է որ դաշնակիցների կենդրոնը և աջ զօրաթեւը բաւականին առաջացել են, պատճառելով թշնամուն մեծ կորուստներ և ձեռք ձգելով աւելի քան 200 գերի, որոնց թւում են մի քանի գերմանացի։

Ստոյգ աղբիւրից տեղեկացնում են, որ շուտով ռմբակոծութեան է ենթարկվելու Զմիւռնիան։

ԼՈՆԴՈՆ.— Մամուլի բիւրօն յայտնում է.

Օսմանեան ամրութիւնների վրա՝ Գալիպոլի թերակղզու հարաւային շրջանում ընդհանուր յարձակումը սկսվեց ուրբաթ օրը առաւօտեան և կրկնվեց կէսօրին և շաբաթ օրը։ Երկու յարձակումներն էլ պսակվեցին աջողութեամբ. դաշնակիցներն առաջացան 500 մետր և ձեռք ձգեցին թիւրքական խրամատների առաջին երեք կարգը և 400 գերի։ Այստեղ մենք ամրանում ենք նոր դիրքերում։

Այդ կռիւների մանրամասնութիւնները հետևեալներն են. բոլոր թնդանօթների ուժեղ ռմբակոծութիւնից յետոյ, որոնց պաշտպանում էր նաւատորմը, ուրբաթ առաւօտեան, ազդանշանի համեմատ, զօրքերը շեշտակի գրոհ տուին սուիններով և իսկոյն տիրացան գերազանց դիրքերի ամբողջ զօրաճակատում, բացի մի կէտից, ուր ռմբակոծութիւնը չէր կործանել խութերը։ Գերիների թւում երևացին 5 գերմանացի «Գեբէնի» գնդակաձիգներից. նրանց օֆիցէրը սպանվեց, գնդակացիրը ոչնչացաւ։

Ուրբաթ երեկոյեան ստացվեց տեղեկութիւն այն մասին, թէ թշնամու զօրամասերը շարժվում են Մայլօսի և Կրիտիայի ուղղութեամբ։ Այդ պատճառով գեներալ Վուդը հրամայեց յարձակում գործել։ Յարձակումը աջողութեամբ պսակվեց. թշնամու խրամատները ընկան բրիտանացիների ձեռքը, որոնք մնացին նրանց մէջ ամբողջ գիշերը։

Թիւրքերի կորուստները շատ ծանր են։

Հետևեալ առաւօտը թշնամին ուժեղ հակայարձակում գործեց այդ կէտի դէմ և ծանր ռումբերի օգնութեամբ ետ մղեց մեր զօրամասին առաջին խրամատներից։

ԱԹԷՆՔ.— Կրիտեան նորից գրաւեցին դաշնակից զօրքերը։

ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
24 մայիսի

ԱԹԷՆՔ.—Զմիւռնիայից և Կ. Պոլսից եկողները պատմում են, որ բծաւոր տիֆը աւերումներ է գործել թիւրք զինուորների շարքերում, որոնք վարակը փոխադրել են Փոքր Ասիա։

Զօնգուլտակի և Հէրակլէի հանքերի կործանման պատճառով քարածուխի պակասութիւնը սպառնում է ջրաղացներին և ջրային ճանապարհներին։ Չը նայած հացի պաշարի առատութեան, ալիւրի քանակութիւնը Զմիւռնիայում նկատելի կերպով պակասել է։ Զորս օր շարունակ քաղաքը մնացել էր առանց հացի։

Նախատեսելով Դարդանէլի անկումը, սուլթանին խորհուրդ են տալիս գնալ դէրվիշների վանքը՝ Տեկկէմլէվի, Կոնիայի մօտ, բայց նա գերադասում է հրաժարվել գահից յօգուտ գահաժառանգ պրինցի, որպէսզի չը հեռանայ Կ. Պոլսից։

Գերմանական մի քանի ընտանիք, ի թիւս որոց գերմանական հիւպատոսինը, մեկնում են մայրաքաղաք։

Բազմաթիւ վիրաւորները սարսափ են տարածում Կ. Պոլսում։ Ժողովուրդն անիծում է երիտասարդ-թիւրքերին, որոնք այժմ ժողովրդին հանգստացնելու համար խոստանում են իբրև աւար թոյլ տալ կողոպտել քրիստոնեաների տները։ Երիտասարդ-թիւրքերը մեղադրում են դաւաճանութեան մէջ տեխնիքական պատրիարքի արխիվարիուս վարդապետին, որ ձերբակալված է անցեալ շաբաթից։

(Լրագիրներից)

♦ Գալիպոլի թերակղզում դաշնակիցների գրաւած Դարդանէլ և Մայդօս քաղաքները գետնին են հաւասարվել։ Վերջին օրերը դաշնակիցները ձեռք են բերել այնպիսի աջողութիւններ, որոնք ճանապարհ են բանում դէպի թերակղզու ներսը։

♦ Կրիտիայի վրա դաշնակիցները գրաւել են 7 կարգ խրամատ։

♦ Փոքր-Ասիա են ուղարկվել 50,000 թիւրք զինուոր։

♦ Մի շաբաթվայ ընթացքում Բուլգարիայի վրայով Կ. Պոլիս են անցել 173 գերմանացի օֆիցէր։

ԹՈՒՐՔԱՀԱՅԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ

(Սեփ. Թղթակցից)

Բուքրէշ, 14 մայիս

Թիւրքահայերու վիճակը կարծուածէն աւելի յուսահատական է և զզուեցուցիչ։ Նամակներ կը գրենք, բայց պատասխան չենք ստանար, իսկ եթէ ստանանք ալ, ամեն բառ գծուած է և ռճրագործութեան մասնակի յայտնութիւնները ոչնչացուած։

Բայց ազատ Ռումանիան ամեն օր նոր դէմքեր կընդունի իբր հիւր Կ. Պոլսէն, Կեսարիայէն, Սեբաստիայէն և նոյն իսկ Էրզրումէն, որոնք հազար ու մէկ տանջանքներէ վերջ, նիւթական ահագին զոհողութիւններով կրնան դուրս գալ թիւրքական դժոխքէն։

Ահա թէ ինչ կը պատմեն։

Կեսարացի պ. Գ. Գասպարեանը իր ծննդավայրէն թիւէս 12 օր առաջ կը բերեն Կոնիա, որպէս զի զինուորական մարզանք ընէ։ Կոնիա հասնելէն մէկ օր վերջ՝ հայրը, իր որդւոյն խնդրանքին վրայ, կը վճարէ բէդէլը և հեռագիր կը ստանայ, թէ պէտք է ազատ արձակուի։ Տեղւոյն կոմանդանը Գ.-ի խնդրանքին առանց ուշ դարձնելու կըսէ. «Տղաս, ամօթ է քեզի. ծառայէ պետութեան. դուն շատ ճարպիկ մէկն ես. մենք պէտք ունինք քեզ նմաններու»։ Յաջորդ առաւօտ արդէն կը դնեն երկաթուղիի վագոններէն մէկուն մէջ և կը ղրկեն Կ. Պոլիս։ Պոլիս ոչ ոքի հետ չի կրնար տեսակցիլ, նոյն իսկ իր 72 ընկերներուն հետ՝ Կեսարիոյ գիւղերէն։ Բողոքելը յանցանք է։ Բողոքողը նախ կապտակեն և յետոյ կը սպաննեն։ Պոլիս ալ չի մնար, անկէ կը փոխադրեն Չաթալջա, որպէս զի զինավարժութիւն ընէ. և ահա հոս գերագոյն ճիգ մը ի գործ դնելով օձիքը կազատէ բուլգարական հող հասնելով։

Ցետոյ բնականաբար իրեն վերջին լուրերը կը հարցնեմ իրեն, թէ «ի՞նչ կայ ձեր կողմերը». ու կը պատասխանէ.

— Մեր կողմերը միայն Աստուած գիտէ։ Պատմելով չեմ կրնար հասկցնել ձեզ. գանէ

կրնաք երեւակայել։ Շուկաները փակ են, կրպակներու մէջ ապրանք չէ մնացած։ Կողոպուտը սովորական դարձած է. իսկ վերջին օրը հրաման եղաւ այս տոնով. «Ով որ խանութը չբանայ ու իր գործով չպարապի, ստիպուած պիտի ըլլայ օրական վեցէնութը ժամ պետութեան ծառայել, այսինքն ճամբու վրայ աշխատիլ և ձի նալել (պայտ զամել) և այլն։ Խօջաները Ջամիներուն մէջ ամեն օր քարոզ կը կարդան և կանիծեն քրիստոնեաները։ Տգէտ ամբոխը երբ դուրս կուգայ Ջամիէն, հանդիպած կնոջ վրայ կը յարձակի, գալրօցական աղջիկները կը քարկոծէ ու յետոյ բռնօրէն կը տանի առեւանգելու. այս բոլորին վրայ կաւելնայ ծանօթ դէմքերու անհետացումը։ Կառավարութիւնը պաշտօն կը յանձնէ մէկ գիւղէն միւսը երթալ հայ վաճառականի մը, դրամ չի տար, իսկ երբ կերթայ, այլ եւս չի գար։ Իսկ երբ անհետացողի տան անդամները կը հարցնեն կառավարութեան, պաշտօնապէս կը պատասխանէ՝ «Սիլահ գնաց. եթէ գայ, կիմանաս»։ Մայիս 1-ին Հասանկալա-չայի մէջ գտան հինգ դիակներ. քննութիւնները ապացուցին, թէ անոնցմէ մին Կեսարիոյ ս. Կարապետ վանքի խնամական էր, Համազասպ Սագաճեանը, իսկ միւսները թէեւ հայեր էին, բայց ինքնութիւննին չկրցանք ստուգել։ Կեսարիա գտնուած միջոցիս լսեցի, թէ Սեբաստիայէն 14 ժամ հեռու Ղանղալի և 25 ժամ հեռու Տիվրիկի մէջ բոլոր հայերը ջարդած են ու եկեղեցիները աւերած։ Աւելին կայ. Ղանղալի քահանայ Սարգիս Յովնանեանին ստիպած են, որ ընդունի թիւրքութիւնը։ Ան մերժած է. այս մերժման վրայ խոշոր դանակ մը ձեռքը տուած են և ստիպած, որ իր 17 տարեկան աղջիկը ինքն իր ձեռքովը մորթէ ու անոր արիւնովը տան պատին վրայ կարմիր խաչ մը գծէ։ Տիվրիկի մէջ Անդրանիկ Վէլէզեան, Գրիգոր Հայրանեան, Նազարէթ Գասպարեան Սեբաստիոյ ճամբուն վրայ սպաննուած են։ Անոնց կօշիկներուն մէջէն գտած են կարգ մը նամակներ Սեբաստիոյ ծանօթ դէմքերէն մէկուն ուղղուած։ Այս պատրուակով փակած են հաշիւը ու անպատասխան թողած Սեբաստիոյ առաջնորդին խնդրած բացատրութիւնը։

Այսքանը Կեսարիոյ հայութեան շուրջ, և կը բաւականանամ։

Կանցնիմ Վանի շուրջ, թէեւ լսեցի և կարդացի տեղական թերթերու մէջ ռուս զինուորներու կողմէ Վանի գրաւուելու ուրախ լուրը։

Պոլսէն եկող ծանօթ դէմքերէն մին ըսաւ ինձ Վանի մասին հետեւեալ շատ կարճ անեկդոտը։ Որքան ստոյգ է՝ ինքն ալ չի գիտեր, միայն՝ այսպէս և այսքան կրցած է ստուգել։

Վանի կուսակալը, տեսնելով որ հայերը ինքնապաշտպանութեան բոլոր միջոցներուն կը դիմեն, և միջոց մը չի գտներ հայերը ջարդելու և կամ զինուորական միջոցներով տուները վառելու, և կամ հայերու ապստամբութիւնը փութացնելու (եթէ պիտի ապստամբէին), պաշտօնապէս լուր կը տարածէ, թէ ռուս բանակը Վանէն 3 ժամ հեռու կը գտնուի. անոնք որ կրնան, թող հեռանան բանակին հետ, իսկ անոնք, որ զինուորներու հետ դիմադրել կուզեն, թող դուրս գան և արձանագրուին։ Այս լուրը շատ տխուր ազդեցութիւն կը թողու թիւրքերուն վրայ, կըսէ թիւրք թերթերէն «Սաբահը»։ Իսկ հայերը, կաւելցնէ «Թասֆիրի Էֆքեար», անմիջապէս Իշխանի, Վռամեանի և Արամի դրդումով (թէեւ անուններ որոշ տուած չէ վերոյիշեալ թերթը, բայց կը հասկցնէ) կը բարձրանան լեռները, կը քաշուին Այգեստան՝ կանխամտածուած ապստամբութիւնը գործադրելու համար։ Մինչ այդ՝ թիւրքերը Վանի շրջանը կայրեն ու կը մրկեն։ Անթիւ ու անհամար հայեր զոհ կերթան սոյն գերմանական զինուորականներու մեթոդիկ կերպով ստեղծած ջարդերուն։ Այս բացատրութեան մէջ որքան իրականութիւն կայ՝ չեմ գիտեր. միայն այսքանը լսած է Պոլսոյ մէջ և ինքն ալ պատմեց։ Ռումէն մամուլը օրը օրին հայկական ջարդերու արձագանգը կը բերէ, թէեւ չի կրնար լիակատար գաղափար տալ մեր հետաքրքրութեան։

Լ. Շահազիզեան

ԳԵՐԻ ՀԱՄԻԴԻԷ ԶՕՐԱԿԱՆՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

Ալէքսանդրօպոլ, 23 մայիսի

Այսօր տեղս բերին քիւրդ համիդիէ ձիաւորների շարքին պատկանող և գերի բռնված 18 զօրականներին։

Հնարաւորութիւն ունեցայ գնալ և վագօնի մէջ այցելել գերի զօրականներին և սպաներին։ Ընդհանուրի վիճակը, արտաքին երեւոյթը, անչափ ողորմելի է, պատառոտած հագուստ, աղտեղի և կեղտոտ անասելի չափով։ Ոմանք գլխներին ունեն կոզակի փափախին նմանվող գլխարկներ, արծաթեայ երիզներով, ուրիշները ունեն քոլօզ՝ փաթթված եազմաներով և փուշիներով։ Ոմանք զինուորականի բիճակ ունէին հագած, ուրիշները՝ արխալուղ և բնիշ։ Կային որ երկար վերարկու ունէին, ուրիշները տառատոկով էին ծածկված։ Կային երկար վզով կօշիկ ունեցողներ, չուստ ու տրեխ հագնողներ. մի խօսքով՝ այլատարազ էին, և երբեք չէր կարելի նրանց զինուորական համարել, եթէ ուսադիրներ չունենային։

Ես հանդիպեցի նրանց նախաճաշի ժամանակ, որը կատարվում էր վագօնում։ Ոչ պնակ կար առաջները, ոչ պատառաքաղ ու դանակ, այլ ուտում էին բնական պատառաքաղով՝ մատներով։ Ասենք՝ կարիք էլ չունէին պատառաքաղի, քանի որ կերածները պլինդ խաշած ձու էր, պանիր, չորցրած միս, միրգ և շաքարեղէն (конфеты)։ Սեղան-սփռոցի էլ կարիք չունէին, քանի որ թղթերի վրա և թղթի քսակների մէջն էր ամեն ինչ, առնում և ուտում էին։

Առատ ջուր էին պահանջում, որ մատակարարում էին նրանց համար յատկացված կայարանական սպասաւորները։

Իմ մուտքս, թիւրքերէն խօսակցութիւնս սրանց խիստ հետաքրքրեցին, և քիւրդ օֆիցէրները, որոնք ազատ թիւրքերէն չէին կարողանում խօսել, ինձ առաջնորդեցին իրանց հրամանատարի՝ Ալի-բէյի մօտ, որը գտնվում էր մի ուրիշ երկրորդ հրամանատարի մօտ։ Ալի-բէյը համիդիէ գնդի 13-դ ալայի հրամանատարն էր, որը ունէր իր բնակավայրը Բայազիդի շրջանում։ Ալի-բէյը յայտնի Միրզա-փաշայի որդին է և Բայազիդի քիւրդ աշիրէթի ցեղապետը, որը աստիճանով հարիւրապետ է. թէեւ գերի էր ընկած, բայց վզից կախած ունէր Մէջիդիէ շքանշանի երրորդ աստիճանը, որի ժապաւէնը քրտինքից այնքան էր իւղոտվել, որ անհնարին էր գուշակել, թէ սկզբում ինչ գոյն է ունեցել։

Նա իմ հարցին պատասխանելով ասաց.

— 1307 թ. (1892 թ.) ինձ հրաւիրեց սուլթան Աբդիւլ-Համիդը Կ. Պոլիս, քիւրդական բոլոր աշիրէթների ցեղապետների հետ։ Այնտեղ մի տարի մնացինք, մինչև որ կազմակերպվեց համիդիէ օրդուն։ Ես իմ աշիրէթի հետ մտանք համիդիէ գունդը 1000 հոգով, որոնց հրամանատարութիւնը ինձ տուեց սուլթանը և այս Մէջիդիէ շքանշանը. 24 տարի է ծառայում եմ և 24 տարի շարունակ 1000 ձիաւոր ձեռքիս տակ են եղել։ Մենք կալուածք ունենք Կըզըլ-Դիզէի մօտ՝ Կարա-Քենդ գիւղը, որտեղ ես ապրում եմ իմ աշիրէթով։ Աշիրէթս ցրված է Բայազիդի գաւառակի այլեւայլ գիւղերում, որոնք զինուորագրութիւնից և այլ հարկերից ազատվելու համար գրված են համիդիէի բանակում։ Մենք երբեք չը կռուեցինք։ Դեկտեմբերին, երբ ռուսական բանակը մտաւ Բայազիդի շրջանը, ես առանձնացայ իմ ընկերների և օֆիցէրների հետ իմ սեփական Թուշլի-Եայլան, ուր մնացի մինչև գարուն։ Երբ նորից եկան ռուսները և խպառ հաստատվեցին, ես այս օֆիցէրների հետ եկայ և անձնատուր եղայ։

— Մի՞թէ այս 17 օֆիցէրները բոլորն էլ ձեր ալայի մէջն էին։

— Իմ ալայս 13-րդն է, իսկ 17-դ և 28-դ ալայների հրամանատարը բինբաշի Օմար-բէյն է, Նադիր-բէյի որդին,—ասաց և ցոյց տուեց դէմը նստած մի զօրականի, որը հազիւ 40 տարեկան լինէր։

Ալի-բէյը 60 տարեկան մարդ էր և երեւում էր, որ երկար տարիներ հրամայել էր ինչպէս իր ցեղին, նոյնպէս իր ալային, այն ինչ Օմար բէյը շատ ողորմելի դէմք ունէր։

Երբ նրան ուղղեցի հարցերս.

— Ոչ,—ասաց Ալի-բէյը,—այստեղ երեք ալայից օֆիցէրներ կան։

— Ես Աբաղայի մէջ եմ ապրում, բնակավայրս Կայմազ գիւղն է, 28-դ ալայի (ПОЛКЪ) համիդիէների հրամանատարն եմ, և ահա 4—5 ամիս է, որ հրամանատար եմ 17-դ համիդիէական ալայի, որն այժմ իսպառ անհետացած է։ Ո՛չ միայն բոլոր զօրականները կոտորվեցին, սպանվեցին, այլ և ո՛չ մի սովորական զինուոր չազատվեց։ Երբ 17-րդ ալայը ոչնչացաւ, երբ 28-դ ալայի էլ մեծագոյն մասը կոտորվեց, ես մնացեալ ընկերներիս հետ անձնատուր եղայ։

— Քանի հոգով անձնատուր եղա՞ք։

— Այս սպաներն ինձ հետ էին, կային նոյնպէս մի քանի հարիւր զինուորներ, որոնք ճանապարհին են, վաղը միւս օրը կը հասնեն։ Ես էլ 1308-ից (1892 թ.) սկսած՝ 28-դ ալայի հրամանատարն եմ, աշիրէթի շէյխը, ցեղապետն եմ, մեր զօրքերի մէջ ո՛չ մի քիւրդ բայաթ չը կայ, բոլորն էլ աշիրէթ են։ Սուլթան-Համիդի հաստատած օրէնսդրութեան համաձայն, և ո՛չ մի բայաթ քիւրդ մեր շարքերը բռնելու արտօնութիւն չունի։

— Ո՞վ էր քիւրդական օրդուի (корпусъ) ընդհանուր հրամանատարը։

— Համիդիէների գլխաւոր «կօմանդանը» Երզնկայի ընդհանուր բանակի հրամանատարն է։ Իսկ մեր շրջանի քիւրդական համիդիէների լիվայի (дивизіонный начальникъ) կենտրոնատեղին Ալաշկերտն էր։ Մեր վերջին լիվա «կօմանդանը» Խալիլ-բէյն էր, որ ալբանացի է և Կ. Պոլսի զինուորական դպրոցում կրթված, Մեր շրջանի հրամանատարը թէև շատ ջանաց, որ մենք հեռանանք Աբաղայից, գնանք երկրի խորքերը, բայց արդէն ուշ էր. մենք վճռել էինք անձնատուր լինել և յանձնվեցինք։

— Դուք գրագէտ էք։

— Ո՛չ։

Նոյնը կրկնեց և Ալի-բէյը։ Ապա կանչեցին իրանց քարտուղարին, որ ինձ հետ խօսի, կամ գրի մի որևէ թուղթ։

— Մի՞թէ ձեր անունն էլ չէք կարող գրել,—ասացի այցետոմսս ցոյց տալով։

— Ես իմ անունս գրել գիտեմ,—ասաց Ալի-բէյը և գրեց անունը։

Իսկ Օմար-բէյը այդ էլ չէր իմանում։

— Դու՛ որտեղ ես սովորել,—հարցրի քարտուղարին.—Կ. Պոլիս գնացե՞լ ես։

— Ո՛չ, ես Վանում եմ սովորել գրել, կարդալ և հաշւել։

— Ո՞ւր է այժմ Քեօռ Հիւսէյին փաշան, որ Պատնոսի համիդիէների ղեկավարն էր։

— Նա իմ հօրեղբայրս էր,—ասաց Օմար-բէյը.—մենք ցեղակից ենք։ Այժմ Քեօռ-Հիւսէյին փաշան փախած է Մուշի, Բիթլիսի և կամ գուցէ Դիարբէքիրի կողմը։ Նա դժուար թէ երեւայ այս կողմերում. Նա սարսափում է ժողովրդից, մանաւանդ հայերի վրէժխնդրութիւնից։

Արդէն անտանելի էր վագօնի մէջ ապականված օդը ծծել և այդ կեղտոտ հալաւով կիսավայրենիների հետ երկար խօսել։ Ցաւալի էր, որ դրանք այնպիսի վիճակի մէջն էին, որ բանակի սպաներ, զօրականներ էին և հազարաւոր ձիաւորների հրամանատար, որոնք անխնայ կոտորելու վարժ են ոչ թէ հակառակորդ բանակի զինուորներին, այլ անպաշտպան և անզէն խշուառ ժողովրդին, մանաւանդ հայ-քրիստոնեային։

Ադիլ բէգ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
25 մայիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Շավէլի շրջանում մայիսի 23-ին և 24-ին կռիւները շարունակվում են առանց էական փոփոխութիւն մտցնելու ընդհանուր դրութեան մէջ։

Օսօվէցի մօտ մայիսի 23-ի երեկոյեան թնդանօթաձգութիւն էր։

Շկվայի և Ռօզօգայի միջև թշնամին ապարդիւն տեղը փորձում էր յարձակման դիմել։

Օրժիցի հովտում և Պրասնիշի շրջանում մայիսի 24-ին թնդանօթաձգութիւն էր։

Վիսլայի ձախ ափում, Սանի և Լիւբաչէվկի վրա փոփոխութիւն չը կայ։

Մոսցիսկէի ուղղութեամբ թշնամին մայիսի 23-ի երեկոյեան և մայիսի 24-ի առաւօտեան յամառ յարձակումներ էր գործում Վիշնի գետի ձախ ափում և Չիշկի-Պակօստ-Օստրօժէց զօրանակատում. «295» բլուրի մօտ, Րադենիցէից դէպի հարաւ-արեւմուտք երկար ժամանակ ձեռնամարտ էր։

Դնեստրի վրա թշնամին չը վերսկսեց յարձակումը Ժիդաչէվի ուղղութեամբ։ Ժուրավնօյի ուղղութեամբ նրան աջողվեց լոյս մայիսի 24-ի գիշերը անցկացնել Դնեստրով իր զօրամասերը։

Լուկվի հովտում մենք վանեցինք թշնամու յարձակումը և գերեցինք 400 գերի։

Կոլօմիիից դէպի արեւմուտք թշնամին դադարեցրեց իր յամառ յարձակումները և ցիրուցան եղաւ մեծ կորուստներով։ Մեր գումարտակներից մինի զօրանակատի առաջ աւստրիացիք թողին մօտ 5000 դիակ։ Այստեղ մենք գերի բռնեցինք աւելի քան 700 զինուոր 20 օֆիցէրի հետ։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
25 մայիսի

ՓԱՐԻԶ.—Երէկ երեկոյեան պաշտօնական հաղորդագրութիւն.

Արրասից դէպի հիւսիս կռիւը շարունակվում է ծայրայեղ յամառութեամբ, մեզ համար նպաստաւոր պայմաններում։ Մենք ձեռնարկեցինք մի քանի աջող յարձակումներ Էկուրիէ-Սուշէ խճուղու երկու կողմից և ձեռք ձգեցինք այդ խճուղու արեւելեան կողմում ընկած անտառում բաւական տարածութիւն։ Մեր առաջխաղացումը Նէվիլ-Սէն-Վաաստում շարունակվեց դէպի գիւղի ներսը, ուր մենք գրաւեցինք մի քանի տուն։ Մենք ձեռք ձգեցինք նոր խրամատներ կենտրոնում և Լաբիրինտից դէպի հարաւ, առաջանալով 100 մետր։ Կռիւը շարունակվում է անընդհատ շաբաթվայ ընթացքում։ Այժմ մենք մեր ձեռքում ունենք այդ դիրքի 2/3-ը։ Էնից դէպի հիւսիս և Տրանսիլօնից դէպի արեւելք մենք մեր յարձակումով հասանք էական աջողութեան։ Զափազանց աջող ռմբակոծութիւնից յետոյ մենք գրաւեցինք երկու կարգ խրամատ և մի քանի ամուր դիրք։ Թշնամու երեք կատաղի հակայարձակումները վանվեցին մեր զօրքերից, որոնք ձեռք ձգեցին 200-ից աւելի գերի և 3 մեծ թնդանօթ։ Շամպայնում մենք առաջացել ենք. Մասսի աջ ափում և Վօգէզներում թնդանօթային կռիւներ են։

ՓԱՐԻԶ.—Պաշտօնական ցերեկվայ հաղորդագրութիւն.

Արրասից դէպի հիւսիս գիշերը տեղի էին ունենում թնդանօթային կռիւներ, որոնք մանաւանդ յամառ էին Լօրէտի, Աբլէնի, Կարարէ-Րուժ շրջանում, Սուշէի մօտ, նաև Լաբիրինտում։ Թշնամու երկու հակայարձակումն անաջող անցան։ Տուրվան դաստակերտի շրջանում, Գէբիւտեռնի մօտ մենք յարձակում գործեցինք թշնամու վրա և 1200 մետր տարածութեամբ ձեռք ձգեցինք թշնամու խրամատները, գնդացիրներ և բռնեցինք գերիներ։

ԱՒՍՏՐՕ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
25 մայիսի

ՀՌՕՄ.— Ծովային շտաբի պետը յայտնում է մայիսի 23-ից.

Ադրիատիկ ծովի միջին և ստորին մասերում մեր ռազմանաւերը մի շարք գործողութիւններ կատարեցին թըշնամու ափերի մօտ։ Մայր ցամաքը Դալմատիայի արշիպելագօսի կղզիների հետ միացնող հեռագրաթելերը կտրտված են, բոլոր փարոսները և հսկիչ կայանները կործանված են այդ կղզիներում։ Իտալական ռազմանաւերը ռմբակոծեցին և խիստ փչացրին Կատարօյի և Րագուզայի երկաթուղագիծը։ Ադրիատիկի վերին մասում մեր ականանաւերի խումբը, որ ենթարկվեց աւստրիական աէրօպլանների անհետեւանք ռմբակոծութեան, նորից ռմբակոծեց Մօնֆալկօնէն և ջրասուզեց մի քանի բեռնված մեծ նաւ։ Աւելի խոշոր ռազմանաւերը հակառականաւերի պաշտպանութեամբ լողում էին այդ ջրերում, չը հանդիպելով ոչ մի տեղ թշնամուն։

ԾՈՎԻ ՎՐԱ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
25 մայիսի

ՓԱՐԻԶ. — Ծովային մինիստրութիւնը պաշտօնապէս յայտնում է. Ֆրանսիական «Կազաբիանկա» նաւը լոյս մայիսի 22-ի գիշերը կպաւ ականի Եգէյեան ծովի նաւահանգիստներից մինի մուտքի մօտ։ Անգլիական շոգենաւը ազատեց մի օֆիցէրի և 64 նաւաստու ֆրանսիական նաւի կազմից։ Հնարաւոր է, որ կենդանի մնացած նաւաստիները ափ հասած և գերված լինեն թիւրքերից։

ԼՕՆԴՕՆ. — Գերմանական սուզանաւերը ջրասուզել են երեք նաւ. նաւաստիներն ազատված են։

ՀԱՄԱԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
25 մայիսի

ՀՌՕՄ.—Իտալիա վերադարձաւ Մարկօնին, որ իր ծառայութիւններն առաջարկեց զինուորական մինիստրութեան։

ՍՕԼՈՒՆ.—Անգլիան արգելեց Յունաստանին՝ արտահանել ռազմամթերք Դէդէագաչ, ենթադրելով որ այդ ուղարկվում է Թիւրքիա։

Զմիւռնիայից եկածները պատմում են, որ թիւրքերը բռնել են 5000 իտալահպատակի, որոնք մտադիր էին Իտալիա վերադառնալ։

Մարսէյլից եկան Սերբիա մեկնելու համար 4 ֆրանսիացի բժիշկ, 45 գթութեան քոյր, բերելով Կարմիր Խաչի 6 աւտոմօբիլ և մեծ քանակութեամբ դեղօրայք.

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—«Սվենսկա-Տագէբլադ» լրագրին հաղորդում են Վաշինգտօնից. «Ամերիկեան նօտան, կազմված խիստ, բայց քաղաքավարի դարձուածքներով, պահանջում է Գերմանիայից ապահովել առեւտրական նաւագնացութիւնը։ Եթէ Գերմանիան չը տայ համապատասխան երաշխիքներ և եթէ չը դադարեն սուզանաւերի յարձակումները, նօտան սպառնում է խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Գերմանիայի հետ»։

ԼՕՆԴՕՆ.—Դունդիում Չերչիլը ճառ արտասանեց և, մատնանշելով, որ ներկայ րօպէին ընդհանուր դրութիւնը միանգամայն սփոփիչ է, ասաց. «Անգլիան դաշնակից մեծ պետութիւնների մեծ պահեստն է և այդ պահեստը պէտք է պատրաստ լինի առաջ գնալու իբրև մի մարդ»։

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԻՏԱԼԻԱՅՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
24 մայիսի

ՀՌՕՄ.—Մայրաքաղաքը տօնում է սահմանադրութեան տարեդարձը։ Բոլոր տները զարդարված են ազգային և դաշնակից դրօշակներով։ Բազմաթիւ հայրենասիրական երթեր դիմում են դէպի Կապիտօլիա, ուր կայացաւ հանդիսաւոր ժողով Եանուսի բլուրի վրա։ Ժողովուրդը ծաղիկներ ցանեց Գարիբալդիի արձանի տաներին և այն տեղերում, որոնք յիշողութիւններով կապված են ազատագրական և ազգային միութեան համար տեղի ունեցած պատերազմի հետ։ Հռօմի ամբողջ ազգաբնակութիւնն այդ օրը անցրեց տներից դուրս։ Պատերազմի առիթով տօնը ընդունեց առանձին հանդէսի բնոյթ։ Հռօմի ազգաբնակութիւնը համակված է ցնծութեամբ։

Ժամը 5-ին կազմվեց անհամար ամբոխ, որ դիմեց դէպի Կվիրինալ, բայց և այնտեղ հասնել անկարող եղաւ հրապարակը փակված լինելու պատճառով։ Պալատի պատշգամբներին երեւացին թագուհի Հեղինէն, մայր-թագուհին, գահաժառանգը, պրինցեսները և լէյտէնանտ պրինց Թոմասը։ Ժողովուրդը շարունակ աղաղակում էր՝ «Կեցցէ Հեղինէ թագուհին, կեցցե՜ն պրինցեսները, կեցցէ՜ թագաւորը, որ հրամանատարում է զօրքին»։ Ժողովրդի խանդավառութիւնը կրկնապատկվեց, երբ թագաւորական ընտանիքի կողքին պատշգամբում կանգնեցին զինուորներ և նաւաստիներ։ Ամեն կողմից լսվեցին բացագանչութիւններ՝ «Կեցցէ զօրքը». Թագաւորական ընտանիքը երեւաց երեք անգամ։

Թագաւորական պալատի մօտից ցոյցարարները անցան դաշնակից մեծ պետութիւնների դեսպանատների և միսսիաների կողմը։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Անգլիական պրեմիէր Ասկվիտի կինը համաձայնութիւն է յայտնել աշխատելու իբրև հասարակ բանւորուհի փամփուշտ պատրաստող գործարաններում։

◆ «В. В.»-ին հեռագրում են, որ աւստրիական աէրօպլաններ դիմել են դէպի Միլան ռումբեր նետելու նպատակով։

◆ Բեռլինում կայացած ազգային-լիբերալների կոնֆերենցիան որոշեց դիմել կառավարութեանը, պահանջելով որպէսզի հաշտութիւն կնքելու ժամանակ Գերմանիան ստանայ անպատճառ տէրիտօրիալ վարձատրութիւն։

◆ Սերբիական զօրքերը իտալական զօրքերի հետ ձեռնարկելու են յարձակողական գործողութիւնների։

◆ Բեռլինի լրագիրները իրանց յոյսը կտրել են Ռումինիայից, որի և երրեակ համաձայնութեան պետութիւնների միջև կայացել է լիակատար համաձայնութիւն։

◆ «Рѣчь»-ը յայտնում է, որ Բալտիկ ծովում անցած ուրբաթ ջրասույզ է եղել գերմանական մի դրեդնօուտ։

◆ Բեռլինում յայտարարված է, որ սպանվել, վիրաւորվել և անհետ կորել են 56 օդաչուներ։

◆ Գերմանիայում վերջերս զէնքի են կանչված 52-ից մինչև 17 տարեկան տղամարդիկ։

◆ Աւստրիայում ծրագրվում է կազմել ազգային պաշտպանութեան մինիստրութիւն։

◆ Բեռլինից հաղորդում են, որ ամերիկեան դեսպանը նախազգուշացրել է յարաբերութիւնների խզման մասին, եթէ Գերմանիան կատարեալ բաւարարութիւն չը տայ ամերիկեան նօտային։

◆ Ռումին պահեստի զինուորները, որ ապրում են Պարիզում, հրաման են ստացել հայրենիք վերադառնալու։

ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ՈՐՏԵՂԻՑ Է ՍՏԱՆՈՒՄ ՑՈՐԵՆԸ

Ինչպէս ընթերցողները յիշում են, դեռ ևս պատերազմի սկզբից տնտեսագէտներն ու դիւանագէտները միաբերան աղաղակում էին, թէ Գերմանիան և Աւստրիան երկար չեն կարող պատերազմը շարունակել, որովհետև նրանք երկրագործական երկիր չը լինելով՝ շուտով հացի պակասութիւն են զգալու և ընկճվելու են։

Եւ իսկապէս Գերմանիան և Աւստրիան իրանց հացը շարունակ ստացել են Ռուսաստանից և Ռուսաստանը նրանց համար շարունակ հացի շտեմարանի դեր է խաղացել։

Պարզ բան է, որ պատերազմն սկսվելով Ռուսաստանից ցորենի արտահանութիւնը դէպի այդ երկիրները բոլորովին ընդհատվեց, և տնտեսագէտների ու դիւանագէտների կարծիքը շատ իրաւացի էր, որ Գերմանիան ու Աւստրիան պէտք է հացի պակասութիւնից ընկճվէին։

Սակայն պատերազմի սկզբից անցել է 10 ամիս, և մեր թշնամիները հացի այն պակասութիւնը չեն զգում, ինչ որ սպասվում էր, և բացի դրանից Արեւելեան Պրուսիայում մեր զօրքերից գրաւած շրջաններում երեւան են հանվում ցորենի հսկայական շտեմարաններ, մի հանգամանք, որ ակներև ցոյց է տալիս, թէ մեր թշնամին հացի պակասութիւն չէ զգում։

Այս առեղծուածը լուծում է շվեդական «Swenske Dagebladet» թերթը։

Այդ թերթի ասելով՝ հէնց այժմ, պատերազմի ամենավառ ժամանակը, Գերմանիան կարողանում է «չէզոք» Ռումինիայի միջոցով հսկայական քանակութեամբ ռուսական ցորեն առնել, և գերմանական ապրանքատար հազարաւոր վագօնները զբաղված են այդ ցորենը դէպի Գերմանիա տանելով։

Նոյն «չէզոք» Ռումինիայի միջոցով Գերմանիան կարողանում է ստանալ ցանկացած քանակութեամբ ռուսական նաւթ և կերոսին։

Ահա որտեղ է թաղված շան գլուխը, ահա ինչ է պատճառը, որ Գերմանիայում հացի և միւս անհրաժեշտ իրերի պակասութիւնը, որի վրա դաշնակիցներն այնքան մեծ յոյսեր էին տածում, չէ զգացվում շնորհիւ «չէզոք» Ռումինիայի։

Ռուսական ապրանքների դէպի Գերմանիա արտահանելու հետ միասին չէ ընդհատվել և գերմանական ապրանքների ներմուծումը դէպի Ռուսաստան, և այդ կատարվում է դարձեալ Ռումինիայի և նրա նման միւս «չէզոք» տէրութիւնների միջոցով. և այդ կատարվում է հետեւեալ կերպով։ Գերմանական ապրանքներն ուղարկվում են Կոպէնհագէն, Ստոկհոլմ և Բուխարէստ, ուր նրանց վրայի կնիքներն ու հաշիւները փոխվում են անգլիականի, ֆրանսիականի և ռուսականի և ուղարկվում են Ռուսաստան, որպէս անգլիական, ֆրանսիական, շվեդական կամ նորվեգիական ապրանքներ, և ռուս ժողովուրդը հաւատա-

ցած է, որ Ռուսաստանում այլեւս «կօլբասնիկների» ձեռքով պատրաստված ապրանք չէ ստացվում, այն ինչ, ինչպէս հայկական առածն է ասում, «էշը միեւնոյն էշն է, բայց փալանն է փոխվել»։

Շատ պարզ է, որ «չէզոք» պետութիւնների այս վարմունքը մեծ վնաս է պատճառում դաշնակիցներին. ամենամեծ վնասը հասցնում է Ռումինիան, որ Գերմանիային հաց է մատակարարում։

Գուցէ Ռումինիայի այս կասկածելի քաղաքականութիւնն է պատճառը, որ երբեակ գինակցութիւնը աշխատում է նրան եւս դուրս բերել «չէզոք» դրութիւնից եւ զանազան հատուցումների խոստումով պատերազմի մէջ խառնել։

«Н. Вр.»-ն շվէդական թերթի յիշեալ տեղեկութիւններն առաջ բերելով՝ ցանկալի է համարում, որ դրանք ստուգվէին եւ առաջն առնվէին։ Յ. Վարդանեան

ԶԱՌԱՄԵԱԼ ԹԱԳԱԿԻՐԸ ԱՐԻՒՆԱՆԵՐԿ ԾԻՐԱՆՈՒ ՄԷՋ

(Աւստրօ-իտալական պատերազմի առիթով)

«Հիւսիսային հակառակորդի շարքին միացաւ իմ մի նոր թշնամին, թէեւ այդ վերջին՝ հարաւային թշնամին՝ նոր չէ մեզ համար։ Նավարրայի, Մօրտարի, Կուստոցի, Լիսսայի վերաբերեալ եղած յիշողութիւններս կազմում են իմ պատանեկական շրջանի հպարտութիւնը։ Ռադեցկայի, արքիդուքս Ալբրեխտի, ադմիրալ Տեգետհօֆի ոգին՝ կենդանի ապրելով այժմ զօրքի եւ նաւատորմի մէջ՝ գրաւական է հարաւային սահմանի աչօղ պաշտպանութեան։ Ողջունում եմ իմ փորձված զօրքին եւ նրա դեկավարներին, վստահանում եմ իմ ժողովրդին եւ հաւատում եմ նրա զոհաբերութիւններ կրող ընդունակութեան»։

Այս խօսքերով է փակում Ֆրանց-Յօվսէփ կայսրը իր մանիֆեստը՝ Իտալիայի դէմ պատերազմ մղելու առիթով։

Զարմանալի մի բացառիկ անկիւն է գրաւում Հաբսբուրգեան տոհմի վերջին տխուր շառաւիղի պատմութիւնը՝ միապետների կեանքի ու գործերի տարեգրութեան շարքում։ Քանի՞-քանի՞ անգամ է նման մանիֆեստներ արձակել 85 տարեկան զառամեալ թագակիրը՝ իր բազմատարր ժողովրդի հպատակներին։ Քանի՞-քանի՞ անգամ է 67 տարի անընդհատ թագաւորող միապետը իր արիւնաներկ ձեռնարկները՝ «ներքին թշնամիների» եւ արտաքին հակառակորդների դէմ՝ օլորապտոյտ ուղիներով արդարացնել ջանացել։

Իր մանկական դաստիարակութիւնը եւ պատանեկական կրթութիւնը ստանալով մետերնիխական սեւ ռէակցիայի ամուլ շրջանում, 18 տարեկան հազարձակ պատանին գահ բարձրացաւ 1848 արհաւրալից թւականին։ Ժամանակի Ֆերդինանդ կայսրը հրաժարվեց գահից, իսկ պատանու հայրը զիջեց իր օրգաւն թագաժառանգ լինելու իրաւունքը։ Եւ «Sturm und Drang»-ի մի այնպիսի ալեկոծ տարի, երբ կայսրէ ծանրութեամբ ճնշող ու խեղդող հին ռէակցիայի սիւներն էին գահավիժում (Մետերնիխ եւ նրա շկօլայի մարդիկ) իրանց տիրապետութեան կատարից, խիզախ պատանին ձգեց իր վրա մի արքայական ծիրանի, որին վիճակված էր արիւնով ներկվել դեռ առաջին տարին։

Ոտքի էին կանգնել մետերնիխեան դեսպոտիզմի բոլոր տարված զոհերը, արձագանգելով պարիզեան փոթորկի ազատաբար հանակոչնակին։ Ապստամբել էր Ունգարիան, անկախութեան փողն էին փչում իտալական տերիտորիաները, քաղաքացիական ազատագրութեան դրօշակ էր պարզել հէնց ինքը Վիէննան՝ արքայական մայրաքաղաքը։ Բայց պատանի կայսրի կառավարութիւնը խեղդեց ամենուրեք շարժումը սեփական եւ օտար բայօնետների միջոցով։ Ֆրանց-Յօվսէփը մետերնիխեան ռէակցիայի հաւատարիմ աւանդապահը հանդիսանալ ցանկացաւ եւ արիւնաներկ ծիրանին ձգած՝ դիակների վրայով գահ բարձրանալուց յետոյ՝ նպատակ դրեց վերականգնել միամիապետական կենտրոնացումը եւ խախտված միահեծանութեան սկզբունքը։ 1849—1850 թւականներին նա վերցրեց նա այն բոլորը, ինչ հարկադրված զիջել էր 1848 թւականին՝ խռոված ազատագիրների մարտական լօզունգներին։ Բայց ուղիղ 9 տարուց յետոյ՝ 1859 թ. Իտալիան ճանկում է իր ազատագրութիւնը Հաբսբուրգների արիւնաշաղախ ճանկերից, եւ 1866 թ., Վենետիկի ազատագրութեամբ, վաղեմի ցիրուցան ու քաշկռտված Իտալիան վերջնականապէս միաւորվում եւ անկախանում է։

Ահա 49 տարի առաջ ազատագրված այդ Իտալիայի հանդէպ է, որ այժմ աւստրիական զառամեալ թագակիրը հանգիստ խղճով արտասանում է «հարաւային հին թշնամի» խօսքերը, մոռանալով, որ այդ «թշնամին» 36 տարի շարունակ (1879 թ. ի վեր, երբ հիմնվում է եռապետական դաշնակցութիւնը) եղել է իր դաշնակից բարեկամը։

Նա, մեր օրերին ապրող 85 տարեկան հիւծված ալեորը, առանձին քաջութիւն է համարում իր պատանեկական յիշողութիւններով ոգեւորվելու եւ հպարտանալու, յիշողութիւններ այն անփառունակ էջերի մասին, երբ Ռադեցկի, Ալբրեխտ եւ այլ արնախում հրէշներ սրով ու հրով ճնշում, բնաջնջում էին ժողովրդական ազատագրութեան ամեն մի ըմբոստ արտայայտութիւն՝ Աւստրիայում, Ունգարիայում թէ Իտալիայում։

Եւ այն միապետը, որ 67 տարի առաջ՝ քաղաքական անարխիայի սարսափահար օրերին՝ բարրիկադներով շրջապատված Վիէննայի գահը բարձրացաւ, այժմ, իր զառամեալ օրերին, ապրում է իր կեանքի յոյժ անփառունակ վերջալոյսը, ամենատխրական վիճակը, որ երբեւիցէ ունենալ կարող էր Հաբսբուրգեան տոհմը։ Արեան կաթիլներից չորացած ծիրանին նորից ներկվել է միլիօնաւոր անմեղ զոհերի յորդահոս արիւնով։

Նա, սկիզբներում մինչ ֆանատիկոսութեան աստիճան պրուսատեաց Ֆրանց-Յօվսէփը, այնպիսի ամրութեամբ ընդգրկվեց այժմ պրուսական երկաթէ ճանկերի մէջ, որ փաստապէս դարձել է Վիլհէլմի ենթակայ մի վասալական իշխան։ Վաղուց ծերունու չորացած ներվերը պինդ են դեռ, ըստ երեւոյթին, Աւստրիային չորս կողմից մահ սպառնացող ահագնագոռ սարսափները տանելու համար։ Նրա ուղեղը ընդարմացել է, որպէսզի կարողանայ զգալ ու ըմբռնել իր արժանապատւութեան ստորագնահատումը գերմանական միապետի կողմից։

Ճակատագրի որպիսի՜ իրօնիա։

Քանի՜-քանի՜ անգամ է անողոք տրագիզմի մէջ գալարվող երկրի զառամեալ թագակիրը մշտական խաղաղութեան երդուեալ բարեկամն ու պաշտպանը յայտարարել իրան, խոստանալով տարին չը թափել այլ եւս եւ փակել իր կառավարական շրջանը խաղաղութեամբ։ Պատմութիւնը դառնապէս պատժեց Հաբսբուրգեան տոհմի կեղծիքները եւ առաջին սուր հանողը պատեանից եղաւ խեղկատակ թագակիրը։

Այո, Ֆրանց-Յօվսէփը արիւնաներկ ծիրանին ձգած՝ գահ բարձրացաւ անմեղ զոհերի դիակների վրայով։ Այժմ նորից փողփողում է նրա վրա արիւնլուալ ծիրանին. եւ միթէ անհնարին է կամ հեռու այն օրը, երբ նա ցած կիջնէ իր գահից՝ մարդկային հեկատոմբների վրայից։

B. Lucifer

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ ԴԱՆԻԱՅՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24 մայիսի

ԿՈՊԷՆՀԱԳԷՆ.— Սահմանադրութեան նոր օրէնքը ընդունելու առիթով ամբողջ երկրում տեղի են ունենում քաղաքական ժողովներ։ Հանդէս են գալիս ճառերով կառավարութեան անդամները, ընդգծելով որ նոր օրէնքի իրականացումը կատարվեց ծանր դրութեան մէջ եւ յոյս յայտնելով, թէ Դանիան կլինէ ծանր ճգնաժամից առանց վնասվելու, եթէ միայն կառավարութեանը հնարաւորութիւն կը տրվի միալ անկեղծ ու խիստ չէզոքութիւն պահպանել բոլոր կռւող երկիրների վերաբերութեամբ։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

25 մայիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Ցարսկօյէ-Սէլօյում Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագաւոր Կայսերին բաղդ ունեցան ներկայանալ ռուսաց պատմութեան եւ ռուսաց իրաւունքի պրօֆեսօրները, որոնք ժողովվել էին Մօսկվայում քննելու ռուս պատմագէտների պարբերական համագումարները կազմելու հարցերը։ Ներկայանալու ժամանակ ներկայ էր ժող. լուսաւորութեան մինիստրը։ Պրօֆ. Լիւբաւսկին, դիմելով Նորին Մեծութեան, կարդաց ամենահպատակ ուղերձը՝ սիրոյ եւ հպատակութեան զգացմունքների արտայայտութեամբ։ Ուղերձի վերջում խնդրվում էր ամենաողորմածօրէն թոյլատրելու կապել Նորին Մեծութեան Բարձրագոյն անուան հետ ռուս պատմագիրների պարբերական համագումարների ծագումը։ Թագաւոր Կայսրը բարեհաճեց պատասխանել հետեւեալ ողորմած գարձուածքներով.

Սրտանց շնորհակալ եմ ձեզանից, պարոններ, այն ուշադրութեան համար, որ դուք ցոյց տուիք Ինձ եւ առանձին գոհունակութեամբ յայտնում եմ համաձայնութիւն Իմ անունը կապելու պատմագէտների համագումարների ծագման հետ։ Ձեզ հետ միասին հաւատում եմ, որ մեծ, ահարկու ու ծանր պատերազմից յետոյ Ռուսաստանը աւելի եւս կամրանայ եւ որ նրա ներքին կեանքի զարգացման հետ զուգընթաց եւ մեզ բոլորիս համար թանգագին ռուսաց պատմութեան եւ ռուսաց իրաւունքի գիտութիւնը առաջ կը գնայ հաւատարիմ ու առոյգ քայլերով. կրկին շնորհակալ եմ ձեզանից, պարոններ։

Յետոյ Թագաւոր Կայսրը երկար ժամանակ բարեհաճեց զրուցել ռուս պրօֆեսօրների հետ։

Թագուհի Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորօվնայի ծննդեան օրվայ առիթով Ցարսկօյէ-Սէլօն առաւօտվանից զարդարված էր դրօշակներով եւ ստացաւ տօնական կերպարանք։ Պալատական տաճարում մատուցվեց հանդիսաւոր պատարագ Նոյին Մեծութիւնների ներկայութեամբ։ Այրի Կայսրուհին Մեծ Իշխանուհի Կսէնիա Ալէքսանդրօվնայի հետ մեկնեց Ցարսկօյէ-Սէլօ Նոյին Մեծութիւնների մօտ նախաճաշի։

Պետրօգրադի բոլոր եկեղեցիներում մատուցվեց պատարագ։ Կազանի տաճարում ներկայ էին մինիստրները, Պետ. Խորհրդի անդամները եւ զանազան բարձրաստիճան պաշտօնեաներ։

Պետութեան զանազան քաղաքներից ըստացվել են հեռագիրներ կատարված մաղթանքների մասին։

ԱԹԷՆՔ.—Թագաւորի առողջական կրիտիքական դրութիւնը մեծ անհանգստութիւն է առաջ բերում։

ՍՊԱՀԱՆ. — Ամեն գիշեր փողոցներում հրացանաձգութիւն է։ Երէկ հրացանազարկվեց անգլիական հիւպատոսարանը։ Գերմանական հրոսակախմբերն անյայտացան, օգտվելով գիշերվայ մթութիւնից։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՑՕԳՈՒՏ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻ

(Նուպար-փաշայի նախագահ. գործող Յանձն.)

Ստացանք Սաղեան գիւղի (Շամախու գ.) Բուղաղեան դպրոցի մանկավարժական կազմից (տես «Նամակ խմբագրութեան»)—27 ր. 30 կ.։ Նախկին ստացված 88 րուբլու հետ միասին (տես «Մշակ» № 109) ունենք ստացած ընդամենը 115 րուբ. 30 կոպ.։

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿՐԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԻ IV ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Համագումարի առաջին օրը լսված զեկուցումների թէզիսների հաւաքածուն, հետեւեալն է, որ կազմել է առանձին ընտրված յանձնաժողովը եւ հաւանութիւն է ստացել համագումարի կողմից։

1) Ընդարձակումն քաղաքների միութեան կօմպետենցիայի քաղաքային ազգաբնակութեան անհրաժեշտ մթերքները ապահովելու եւ մատակարարելու նկատմամբ։

2) Կազմակերպումն կենտրոնական՝ Թիֆլիսում եւ նահանգական քաղաքներում, նաեւ գաւառներում, մատակարարական յանձնաժողովի, նախագահութեամբ քաղաքագլուխների, քաղաքային վարչութիւնների ներկայացուցիչներից եւ մասնակցութեամբ զինուորական վարչութեան, բօրսային կօմիտէտի, երկաթուղիների, նաւային ընկերութիւնների, կօօպերատիվների եւ այլ շահագրգռված հասարակական կազմակերպութիւնների մի-մի ներկայացուցչի։

3) Այս կազմակերպութեանց նպատակներն են.

ա) Միջոցներ ձեռք առնել մթերքներ ձեռք բերելու եւ ստացնելու համար (պահեստներ, սառցարաններ եւ այլն)։

բ) Վագոնները բաժանել, իրաւունք տալով նահանգական մատակարարական յանձնաժողովներին ունիֆիկացիա սահմանելու, եւ

գ) Համառուսական քաղաքների միութեան Կովկասի բաժանմունքին կից պէտք է կազմակերպվի առանձին ստատիստիկական կազմակերպութիւն, որի նպատակն է լինելու ուսումնասիրել ամեն հարց, որ կապ ունի թանգութեան հետ։ Մասնաւորապէս շրջանի ստատիստիկական կազմակերպութեան պարտականութիւնը պէտք է լինի 1) հաշուել ամեն տեսակ մթերքների պաշարը, որ կայ Կովկասում. 2) հաշուել ազգաբնակութեան պահանջը այդ մթերքների նկատմամբ. 3) բերվող ապրանքների ստատիստիկան եւ 4) գների տեղեկութիւններ հաւաքել տեղերում։

4) Քաղաքային վարչութիւններին իրաւունք տալ խմբական կամ մասնաւոր կերպով համաձայնութեան մտնել ուտեստի խնդիրների վերաբերեալ։ 5) Իրաւունք տալ քաղաքների միութեանը եւ քաղաքային վարչութիւններին ունենալ իրանց ներկայացուցիչները՝ վճռական ձայնով, բոլոր համապետական եւ տեղական խորհրդակցութիւններում եւ հիմնարկութիւններում ուտեստի խնդիրների նկատմամբ, մասնաւորապէս կենտրոնական միջվարչական յանձնաժողովում, Պետրօգրադում։ 6) Ուտեստի կապիտալ կազմելու համար ցանկալի է սահմանել առանձին քաղաքների տուրք, բնակիչների համեմատական չափով։ Չափը հաստատվելու է համագումարներում։ 7) Բացի այդ՝ անհրաժեշտ է, որ կառավարութիւնը առանց տոկոսի բաց թողնի՝ երկար ժամանակով՝ գումարներ քաղաքների միութեան եւ առանձին քաղաքներին՝ թանգութեան դէմ կռուելու միջոցներ ձեռք առնելու։ 8) Գործը պէտք է դրվի առեւտրական հիմունքների վրա։ 9) Վերացնել երկաթուղային անկանոնութիւնները։ 10) Աջակցել կօօպերատիվներին դրամական միջոցներով, ապրանքներով եւ այժ տալ նրանց։ 11) Հաստատել, որ սակագինը հանդիսանում է թերի միջոց եւ կարող է սահմանվել միայն բացառիկ դէպքերում։ 12) Մթերքների սակագինը կազմվելու է տեղերում։ 13) Միջոցներ ձեռք առնել, որ մթերքները ստացվեն Սեւ ծովի վրայով։ 14) Թոյլատրել մթերքների արտահանութիւն այն կէտերից եւ շրջաններից, որոնցից արգելված է արտահանութիւն, այն չափով, որ չափով աւելանում է տեղական պահանջից։ 15) Որպէս զի վարչական ամբողջ հոգատարութիւնը, նախատեսված քաղաքային կանօնադրութեամբ, ի կատար ածվի եւ դումայի բոլոր որոշումները մտնեն օրինական ույժի մէջ երկու շաբաթ անցնելուց, դումայի նիստի արձանագրութիւնը նահանգապետին ներկայացնելուց յետոյ, եթէ դրանք չը բողոքվեն մասնաւորված ժամանակամիջոցում։ 16) Խնդրել Կովկասում շուտով զեմստվային ինքնավարութիւն մտցնելու մասին։ 17) Կազմակերպել կօօպերացիայի դասընթացներ քաղ. վարչութիւններին կից։ 18) Քաղաքային շուկաների կարգաւորութեան անհրաժեշտութիւն։

—

Համաժողովի 3-րդ նիստը, երկուշաբթի երեկոյեան, բաւական մեծ հետաքրքրութիւն ներկայացրեց, շնորհիւ մի շարք շահեկան եւ պատերազմական հարցերի հետ կապ ունեցող զեկուցումների, ինչպէս, օրինակ, Կարմիր Խաչի Կովկասի գլխաւոր լիազօր գաղանի խորհրդական Գօլուբեվի, պրօֆէսօր-պոլիտիկատոր Բաժէնովի, պրօֆէսօր Միրօտվորցովի եւ համառուսական քաղաքային դաշնակցութեան կովկասեան բաժնի բժշկասանիտարական գործի ընդհանուր ղեկավար եւ լիազօր երեւասարդ բժշկապետ Մարգարեանի զեկուցումները։ Համաժողովը լարված ուշադրութեամբ լսեց այդ զեկուցումները եւ, համաձայն նախագահ Ալ. Խատիսեանի առաջարկին, միաձայն եւ բուռն ծափահարութիւններով իր համակրութիւնը յայտնեց զեկուցանողներին, որոնք եւ գործիչներ են պատերազմի բեմում։

Մենք անցեալ անգամ այն միտքը յայտնեցինք, որ ներկայ համաժողովը կարող է որոշ գործնական հետեւանք ունենալ այն խնդիրների մասին, որոնք այժմէական են, այն է ապրուստի թանգութեան եւ մատակարարական մթերքների մասին։ Համաժողովը մի շարք զեկուցումների մէջ ցոյց տուեց գլխաւոր խոչընդոտները, կատարվող զեղծումները, որոնց վերացումը կառավարութեան իշխանութեանն է վերաբերում եւ որոնց ջնջմամբ կեանքը կարող է իր նորմալ ընթացքի մէջ մտնել։

—

Համաժողովը շարունակեց երէկ իր պարապմունքները առաւօտեան ժամը 10-ից մինչեւ 3-ը, որից յետոյ անդամները գնացին Նաւթլուղ՝ այցելելու քաղաքային հաստատութիւնները՝ սպանդանոցը, սառ-վաբակէն հիւանդութիւնների հիւանդանոցը, եւ այլն։ Երեկոյեան տեղի ունեցաւ վերջին նիստը, իսկ ժամը 12-ին համաժողովի անդամներին տրվեց ընթրիք քաղաքային ինքնավարութեան կողմից։

—

Համաժողովը իր առաջին նիստում ընտրած լինելով Կովկասի փոխարքային պատուաւոր նախագահ, կոմս Վօրօնցով-Դաշկով մի հեռագրով յանուն համաժողովի նախագահ Ա. Խատիսեանի իր շնորհակալութիւնն է արտայայտում եւ յայտնում, որ ուրախութեամբ ընդունում է պատուաւոր նախագահութիւնը եւ մաղթում է համաժողովին արդիւնաւէտ գործունէութիւն։

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թատրոնը իրաւամբ նկատված է դպրոց, կրթիչ հիմնարկութիւն։

Այդպիսի է նա, երբ այնտեղ հանդիսադրված կեանքը խրատիչ, ուղղիչ, բարեկրթիչ, ազնուացուցիչ հանգամանք ունի։

Խարազանել վատից ու վնասակարից եւ ձգտեցնել առ լաւն ու օգտակարը—այդ է նրա բարոյական հանգամանքը։

Ազնուացնել, վայելչացնել ճաշակը, նիստ ու կացը, կենցաղավարական հաղորդակցութեան կերպերը, կրթել ճաշակն առ գեղեցիկը, նուրբը—այդ է նրա գեղարուեստական հանգամանքը։

Ճշգել, մաքրել, կոկել, ճոխացնել արտաբերութեան ոճը, լեզուն եւ ընտիր գրականութեանը տալ զարկ—այդ է միւս կարեւոր ծառայութիւնը, որ սպասվում է թատրոնից։

Վերջապէս զուարթ զբօսանք, հաճելի ժամանց, նաեւ ազնիւ կրքերի յոյզ եւ մրրիկ՝ սլանալ դէպի վսեմը եւ ոտնահարել խորշելին, նզովել ոճրականը—այդ ենք գտնում թատրոնում, երբ սա իրական բարձրութեան վրա է։

Կը ցանկայի վստահութեամբ Սոկրատէնը կարենալ ասել Թ. դը-Բանվիլի բերանով՝

«Ոն ուսմն թատրոն երթանք ուսնելու.
Թող ասեն մեզ բանաստեղծներն, թէ ինչպէս
Չախորդութեան ծոցում մեծցած մի երկրում
Վսեմ գործեր վսեմ տողերից են ծնվում»։

Այդպիսի է թատրոնի կոչումը եւ այդպիսի պէտք է լինի թատրոնը նաեւ մեզ մօտ։

Որ նա այդպիսի լինի, մեզ անհրաժեշտ է ունենալ այս երեքը։

1) Ցուցակ (répertoire) ընտիր թատերախաղերի։

2) Դերասանական ընտիր կազմ։

3) Թատրոնը անկարօտ պահպանելու միջոց։

Երբ Հայոց Դրամ. Ընկ. խորհուրդը ընդգրկեց առաջարկը՝ միացեալ ույժերով վարել թատերական գործը Թիֆլիսում եւ Բաքւում, ապա եւ գաւառներում, միտք բանին այդ էր։

Մի վարչութիւն, դերասանական մի մեծ խումբ, մի դրամարկղ, մի խաղացանկ (répertoire), պատշաճապէս բաժանված երկու մասերի, երկու մեծ քաղաքներում։

Երկու քաղաքների համախորհուրդ գործակցութեամբ ջանք անել թատրոնական գործը վերցրել երեք կէտերով բարւոք ճանապարհի վրա դնել, յողդողդութեան եւ երերմունքի պայմաններից փրկելով այն,—ահա այդ է ձգտումը։

Լրագրութեան մէջ ծայր առած պայքարը՝ յարգելի պարոն Շիրվանզադէի գրչի տակ սոյն գործի շուրջը՝ խոտորվում է սկզբնական ընթացակէտից։ Պր. Շիրվանզադէ ապիկարութիւններ է որոնում՝ ձաղկի տակ առնելու։ Բայց յարուցված խնդիրն այժմ այդ չէ, այլ այն՝ թէ խորհուրդ կայ երկու քաղաքները միացնել համագործակցութեան ըստ վերնոյն։

Օգտակա՞ր է այդ եւ կարելի՞ է, եւ ինչ չափով կը վերացնէ այդ ցայսօր նկատված թերութիւններն եւ անաջողութիւնները թատրոնական գործում։

Ա. Մ. Եզեկեան

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՃԱՌՔԻ ՇՈՒՐՋԸ

Մայիսի 22-ից քաղաքի երեք կէտերում վաճառվում էր ինտենդանտային վարչութիւնից փոխարինաբար վերցրած շաքարը։

Չը նայելով ամենօրեայ անձրեւներին, չը նայելով շաքարի վատութեանը, թացութեանը ու կեղտոտ լինելուն, վաճառման կէտերի առաջ երեւսեւ ահագին բազմութիւնը խռնված սպասում էր իր հերթին։ Կռում էր զանազան անախորժութիւններ, թրջվում անձրեւի տակ, նեղվում, սեղմվում այս ու այն կողմից, հայհոյանքներ ուղղում քաղ. վարչութեան հասցէին, ու այնու ամենայնիւ սպասում իր հերթին, որպէս զի 5—10 ֆ. կամ մի գլուխ շաքար ստանայ։

Նշանակում է շաքարի սովը իրողութիւն է։ Նշանակում է տեղական շաքարավաճառների սպեկուլիացիան աւելի է ուժեղ եւ զգալի, քան մենք կարծում էինք։

Այս աննշան ու անկատար վաճառքով անգամ, միմիայն շաքարի մէջ, ազգաբնակութեան մի ստուար չքաւոր մասը, որը հնարաւորութիւն է ունեցել իր մի կամ երկու շաբաթվայ պաշարը պատրաստել, խնայողութիւն է արել 4—5000 րուբլու։

Սակայն զուտ նիւթական խնայողութիւնից բացի, սա ունի նաեւ կրթական նշանակութիւն հասարակութեան համար այն տեսակէտից, որ սովորեցնում է նրան գիտակցօրէն մաքառել տեղական սպեկուլիացիայի դէմ։

Մաքառման այդ ձեւի իրագործումը, անշուշտ, կարող է ունենալ պակասաւոր կողմեր. բայց փորձը ինքնին, քանի որ սպառողական ընկերութիւններ կամ չը կան հրապարակի վրա, կամ, եթէ կան, անունով են միայն, արժանի է սպառողների ջերմ համակրութեանը, քանի որ ազատում է նրան այս ծանր օրերին անկշտում, մեծ ու փոքր տզրուկներից։

Դա անվիճելի է։

Եւ եթէ ես շօշափում եմ շաքարի վաճառման խնդիրը, ոչ այն նպատակով, որ չէզոքեմ դրա օգտակարութիւնը, որ ակներեւ է, այլ որպէս զի ցոյց տամ մի քանի աչքի զարնող թերութիւններ, որոնց ուղղելը դիւրին է։

Նախ՝ վաճառման կէտերի մասին. ինչու նշանակել երեք կէտ միայն, այլ ոչ 5 կամ 6։ Օրինակ՝ կարելի էր վաճառել նաեւ Մուշտայիդի այգուն մօտիկ կամ Դիդուբէում, 9-րդ կամ 8-րդ քաղաքամասում—Նիկոլաեւսկայա հրապարակի վրա եւ այլն։

Ապա հարկաւոր է խուսափել այնպիսի անյարմար շինութիւններից ու տեղից, ինչպիսին է Մալօ-Վանքսկայա փողոցինը։

Եւ յետոյ, վաճառման համար ցանկալի է նշանակել կիրակի եւ տօն օրերը, երբ ազատ է թէ ազգաբնակութիւնը եւ թէ առեւտրատնտեսական մասի շտատը, որ վաճառում է։ Իսկ հաստատութիւններին շաքար տալու համար առանձին օր նշանակել։

Վաճառելու ձեւն էլ պէտք է մշակման ենթարկել. նա կատարվեց չափազանց շտապ եւ առանց լուրջ քննութեան։ Այս առաջին փորձին մասնակցողներից կազմված մասնաւոր խորհրդակցութիւնը գուցէ կարողանար տալ մի քանի գործնական ցուցմունքներ այդ գործը աւելի նպատակայարմար ձեւով կազմակերպելու մասին։

Կարծում եմ, վաճառման ղեկավարող սկզբունքը պէտք է համարել ազգաբնակութեան չքաւոր մասին էժան գնով շաքար մատակարարելը։ Եթէ վաճառողների համար պարզ է այդ սկզբունքը, նրանք չը պէտք է վաճառեն գլխով *)։ Կարելի էր վաճառել ոչ աւելի 10—15 ֆունտից։ Դրա համար հարկաւոր է նախապատրաստութիւն, բաւականաչափ թւով համապատասխան մարդիկ, կարգապահութեանը վերահսկողներ։ Այդպիսի պայմաններում անախորժութիւններն էլ քիչ կը լինեն, վաճառողներն էլ ուժասպառ չեն դառնայ եւ ոչ էլ հիւանդանայ, ինչպէս այդ արդէն պատահել է։

Մի խօսքով, քաղ. ինքնավարութիւնը պէտք է ձեռք առնի բոլոր հնարաւոր մի-

*) Մինչեւ շաքարի կրիզիսն անցնելը եւ անհրաժեշտ պաշար ստանալը։

ջոցները՝ ինչ որ կախված է իրանից, մնացածը թողնելով հասարակութեանը իրան։

Ճիշդ է, այս մի քանի օրը, գոնէ Վանքի փողոցում իմ տեսածները, ցոյց են տալիս, որ ասիական անկարգապահութիւնն ու գռեհկութիւնը շարունակում են խանգարիչ լինել դեռ մեր կեանքում. ամեն մէկն այնտեղ աշխատում էր ինքն առաջ ընկնել, այլ ոչ սպասել իր հերթին. աշխատում էր անպատճառ մի ամբողջ գլուխ առանել, այլ ոչ պակաս. ուժեղը տրորում էր թոյլին, տկարին. ոչ փոքրին էին խնայում, ոչ կանանց, ոչ կոճեր, ոչ տուներ ու գրպաններ։ Բայց և այնպէս հաւատացած ենք, որ մասամբ կարելի էր վերացնել այդօրինակ անախորժ երեւոյթները, եթէ չը կատարվէր շտապ, ու եթէ նախապատրաստական միջոցներ ձեռք առնված լինէին։

Դրանով մենք նպատակ չունենք օրեւէ մէկին մեղադրել, այլ շեշտում ենք անհրաժեշտութիւնը հարկաւոր նախապատրաստական միջոցների, յետագայի նկատմամբ, քանի որ քաղաքի այդ ձեռնարկը կունենայ երեւի իր շարունակութիւնը։

Քաղաքային վարչութեան մի այլ ձեռնարկը ևս այսօր բերում է իր հետեւանքները։

Ալիւրի կրիզիսի օրերին՝ 200 վագոն ալիւրի պատուէր տրվեց։ Այժմ արդէն սկսում են ստացվել և, բարեբաղդաբար, մաս-մաս. ստացված է առ այժմ մօտ 20 վագոն։ Բայց մինչև դրանց ստացվելը վերջին երկու շաբաթվայ ընթացքում ժամանուր պատուէրներով բաւականաչափ ալիւր ստացվեց, այնպէս որ Թիֆլիսի ազգաբնակութեան երեք շաբաթվայ պահանջը լիովի լրացված է համարվում։ Թւում է, որ այսուհետև քաղաքային ինքնավարութեան անունով ստացվող ալիւրները պէտք է ամբարել յատուկ չոր պահեստներում և ապա կարիք ունեցող հացթուխներին բաց թողնել մաս-մաս։ Ցամենայն դէպս, դրամական վճարումների դժուարութեան դէպքում, քաղաքային վարչութիւնը միշտ էլ կարող է սպասել ալիւրը ստացվելուն պէս։ Եւ ինչպէս լսում ենք, արդէն 10 վագոն վաճառված է հացթուխների աւագ Կալյանեանին, երկու վագոն՝ Սօչի քաղաքին և ուրիշներին։ Ալիւրի կարիք ունեցող հացթուխները կը շտապեն, երևի, օգտվել քաղաքային, աւելի ձեռնտու գնով ձեռք բերված, ալիւրից, քան մասնաւոր ալիւրավաճառներից։ Գաղթականների մասին խնամք տանողները, նոյնպէս դիմում կանեն, թերևս և մօտակայ վայրերից։ Ընդառաջ գնալ դիմումներին կարելի է և պէտք է։ Այնուհետև մնացորդ վագոնների ալիւրով հարկաւոր է հիմք դնել քաղաքային ալիւրի շտեմարանի։

Քաղաքի պատուիրած 200 վագոն ալիւրը այնքան էլ մեծ թիւ չէ. դա Թիֆլիսի ազգաբնակութեան հազիւ երկու շաբաթվայ պահանջն է միայն։ Երկու շաբաթվայ չէ, մի ամբողջ ամսվայ իր պատրաստի պաշարը պէտք է ունենայ Թիֆլիսը, որպէսզի կարողանայ անակնկալների դիմանալ ու զսպված պահել սպեկուլեանտների անկուշտ ախորժակը։

Եւ եթէ շուտով ստացվի քաղաքի պատուիրած 35 վագոն շաքարն էլ, Թիֆլիսը իրաւամբ կարող կը լինի մօտակարարի դեր խաղալ ամբողջ Կովկասի ազգաբնակութեան համար։

Մենք այստեղ տրտնջում ենք թանգութեան դէմ՝ 19—22 կոպէկ շաքար առնելով։ Բայց ինչ է կատարվում գաւառներում։ Շաքարը 30—40 կոպէկով էլ չեն կարողանում ձեռք բերել, կերոսինի գինը հասել է 10—15 կոպէկի ու չէ էլ ճարվում, նոյնը լուցկին, մոմը և այլն։

Ունենալով իր ամսվայ պաշարը այդ անհրաժեշտ մթերքների, Թիֆլիսը առանց դժուարութեան կարող է ձեռք մեկնել գաւառին իր շտեմարաններից։

Ասում եմ, այդ ամենը կարելի է անել, բայց նախքան այս կամ այն կերպ վարվելը, գործը պէտք է կազմակերպչական հողի վրա դնել։

Այսօր կը կազմակերպվի շաքարի վաճառման գործը, վաղը այդ նոյն կազմակերպութիւնը իր ձեռքը կառնի նաև ալիւրինը։

Չը պէտք է մակերեւոյթային վերաբերմունք ցոյց տալ։ Դ.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Շտապն է պէտք

Գորիս, 18 մայիսի

Գորիսի առաջիկայ ընտրութիւնները մօտենում են. անհրաժեշտ է ընտրել իրաւասուներ և աւագ, որի առիթով արդէն յայտարարութիւններ են կպցված պատերին։

Սակայն, քաղաքս որպէս շինարար, գործունեայ և ժամանակի հրատապ խնդիրների պաշտպան աւագի կարօտ, որը իրաւասուների հետ համերաշխութեամբ, թէև թիկունքի տուած գործելու ընդունակ լինի և բարեկարգութեան վերածէ մեր փոքրիկ քաղաքը, ահա այն ամենածանր և էական խնդիրը, որը ներկայ ընտրութեան ժամանակ կայ հրապարակում։

Գորիսին պէտք է ընտրութիւն, որ շատ թէ քիչ անցեալի սխալը մոռացութեան տրվի. թող աւագը լինի նոյն իսկ մի վաճառական, մի օրէն հասարակ համարվող անհատ, մի հասարակ մահկանացու, միայն թէ նա հասարակական ջիղ ունենայ, գործելու սէր, համերաշխ բնաւորութիւն և մարդավայել վերաբերում նոյն իսկ դէպի իր ընկերակից իրաւասուները։

Առաջիկայ քառամեակի աւագի պաշտօնի համար վստահութեամբ կարելի է մատնացոյց անել երկու անձանց՝ որոնք են.

Առաջինը պ. Յարութիւն-բէգ Միքայէլեան, Գորիսի վերաբնակիչ, մեզ ծանօթ մի դէմք, որը ներկայումս պաշտօնավարում է Շուշու քաղաքային ինքնավարութեան մէջ. և երկրորդը Ներսէս-բէգ Միրաքեան, գաւառիս II մասի հաշտարար միջնորդի թարգման. դրանք երկուսն էլ երկար ժամանակվայ ծառայողներ են և պետական լեզուին տիրապետող, որոնք կարող են իրանց օգտակար ծառայութեամբ մեր քաղաքը բարելաւել և ազատել ընկած դրութիւնից։ Ս—եան

—

Շիրակի գիւղերում

Ղզլ-Ջախչախ, 21 մայիսի

Շիրակում այժմս կալ են անում... Ծեծում են անցեալ տարվանից մնացած օրանը։ Գիւղացին հազիւ վերջացրել էր ցանքը, ընդհատվել էին անձրեւները և չորացել էր գետինը, և ահա կալերում կամէրն են պտտվում, հատիկը բաժանում են ցողունից. Երանով մեքենաներ են դրված կալերի մօտ և պատրաստ են յարդի ու հատիկի նոր բաժին տալ աշխատաւորին։ Անցեալ տարվայ բերքը սպասածից աւելի առատ էր և անհնար էր եղել բոլորը ծեծել, մանաւանդ որ պակասել էին աշխատաւորները. անցեալ տարվայ հունձից մնացածները, թէև այժմս չունեն նախկին արժէքը՝ թէ յարդը և թէ հատիկը կորցրել են իրանց թարմութիւնը, բայց էլի զգալի օգնութիւն են գիւղացուն անտեսական ճգնաժամի միջոցին։

Այս տարի հնար չէ եղել բոլոր արտերը ցանել, անմշակ են մնացել հողերի համարեա $\frac{1}{3}$-ը. ամեն տեղ զգացվում է աշխատող ձեռների պակասը։ Առ այժմս եղանակները բարեհաջող են. եղան առատ անձրեւներ, որից բարձրացան սարերի ծաղիկները, որոնք ուրախացնում են Շիրակի մեղուապահներին՝ լաւ բերքի խոստումով։ Խոտը նոյնպէս առատ է և լաւ հունձ է սպասվում։ Գ. Տ.-Բ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Այսօր Նպաստամատոյց Ընկերութեան ընդհանուր ժողովն էր ի նկատի ունենալով որ պէտք է քննվեն լուրջ հարցեր, պարսկահայերի և թիւրքահայերի վերաբերմամբ, ներկայ էին լինելու մօտ 40 հոգի պարսկահայեր։ Ցանկալի է, որ թիւրքահայեր ևս ներկայ լինէին։

◆ Երէկ երեկոյեան, ժամը 11 ին, Արտիստական Ընկ. ձմերային շէնքում, քաղաքագլխի հրաւէրով, թէյով հիւրասիրվեցին համագումարին մասնակցող ներկայացուցիչները։ Այդտեղ արտասանվեցին հրաժեշտի ճառեր։

◆ Թիֆլիսում տեղեկութիւն է ստացված, որ Մոսկվայից դ-ր Ն. Ի. Մարցինովսկիի գլխաւորութեամբ Կովկաս է գալիս մի յատուկ թռուցիկ խումբ, որի նպատակն է կռիւ մղել ջերմախտի ծաւալման դէմ կովկասեան ռազմաբեմում։ Խումբը պէտք է շրջի կովկասեան ռազմաճակատի բոլոր մասերը։

◆ Ոստիկանապետի յանձնարարութեամբ ոստիկանական պաշտօնեանները խուզարկութիւն կատարեցին 2-դ թաղամասի մի քանի առեւտրականների տներում, որոնք կասկածվում են շաքար թաքցնելու և սպեկուլեանտային խմիչքներ վաճառելու մէջ։ Խուզարկութեան ժամանակ վաճառական Շիրկանեանի բնակարանի արտաքնոցում ոստիկանութիւնը գտաւ 40 փութ շաքար, որը նա պահել էր իր «լաւ մուշտարիների» համար։ Շաքարը գրաւված է և կազմված է համապատասխան արձանագրութիւն։ Շիրկանեանը ենթարկվում է պատասխանատուութեան։

◆ Քաղաքի երեք կէտերում, ուր տեղի էր ունենում ինտենդանտային վարչութիւնից վերցրած շաքարի վաճառքը, այլ ևս շաքար չէ մնում։ Դիմումները այլ և այլ հաստատութիւններից ու անհատներից շարունակվում են, բայց գոհացում տալ վարչութիւնը անկարող է։

◆ Մայիսի 25-ին քաղաքային վարչութիւնը ստացել է Բագուից, Բագւի քաղաքագլխի միջոցով պատուիրած շաքարի առաջին վագոնը, որը ամբողջապէս տրվել է քաղաքների միութեանը հիւանդանոցների համար։ Վաղը ստացվելու է Բագուից դարձեալ երկու վագոն շաքար։ Քաղաքի վրա այդ շաքարը, ինչպէս ասում են, նստում է մօտ 20 կ. փութը։

◆ Ցօգուտ պատերազմից վնասվածների՝ հայ գրողների կազմից հրատարակվող «Ալմանախի» հրատարակութեան համար ստացված է պ. Խաչ. Աֆրիկեանից 50 ռ.։

◆ Քաղաքում երէկ միս չը կար։ Մսագործները յայտնի չէ, թէ ինչ յարգելի պատճառով միս չէին մորթել։

◆ Ստացանք Երեւանի արհեստաւորների և մանր առեւտրականների փոխատու-խնայողական մանր վարկի ընկ. 1914 թ. տեղեկագիրը, որից երևում է, որ ընկ. հաշւետուութեան տարում ունեցել է 92.367.26 ռ. 18 կոպ. շրջանառութիւն։ Ընկ. ունի 1603 անդամ ամեն դասակարգից։

◆ Նաւթլուղի դասաւորող հիւանդանոցում կայ 314 հոգի, որից 62-ը տեղափոխվել են քաղ. լազարէթները։

◆ Բորսային ընկերութեան տարեկան ժողովը, որ նշանակված էր մայիսի 24-ին, չը կայացաւ անդամների պակասութեան պատճառով։ Ժողովը տեղի կունենայ երկու շաբթից յետոյ։

◆ Թիֆլիսի ազգաբնակութեան կարիքների համար ներկայ տարվայ փետրվար ամսի 1-ից մինչև մայիսի 20-ը ստացված է. ալիւր 1.759,690 փութ, աղ 106,687 պ., շաքար 228,972 պ., կարտոֆիլ 47,320 պ., գարի 22,583 պ., բրինձ 40,467 պ., փայտ 967,082 պ., հում նաւթ և մազութ 383,515 պ., կերոսին 133,075 փութ, քարածուխ 109,885 փութ։

◆ Մայիսի 24-ին ստացված է Թիֆլիսում. ալիւր 28 վագոն, ցորեն 1 վ., շաքար 1 վ., շաքարաւազ 1 վ., կարտոֆիլ 446 պ., յարդ 3 վ., խոտ 1 վ., թեփ 6 վ., փայտ 16 վ., քարածուխ 4 վ., հում նաւթ 1 վ., տախտակեղէն 1 վ., ցեմենտ 3 վ., կարտոֆիլի պատոկա 1 վ., գինու սպիրտ 2 վ. և այլն։ Նոյն օրը՝ մակարոն 125 պ., լուցկի 100 պ.։ Մայիսի 25-ին ստացված է. ալիւր 14 վ., ցորեն 558 պ., ախմինդր 1 վ., շաքարաւազ 1 վ., լուցկի 498 պ., կարտոֆիլ 3 վ., ձուկներ 351 պ., թարմ մրգեղէններ 1 վ., թեփ 1 վ., փայտ 9 վ., քարածուխ 4 վ., կերոսին 2 վ., հում նաւթ 1 վ., տաւարի ճարպ 2 վ., գինի 422 պ. և այլն։

◆ Ջուլֆայից եկող գնացքից Նաւթլուղի դասաւորող հիւանդանոցում ընդունվել են 118 հիւանդ և վիրաւոր զինուորականներ, որոնցից 2-ը բժիշկ, 3-ը օֆիցեր և մէկը հայ քահանայ, Սընըդչեան ազգանունով, Նորգեանցի։ Տէր-հայրը, որպէս զինուոր մասնակցել է ռուս-ճապոնական պատերազմին, իսկ վերջերս գտնվում էր հայ կամաւորների գումարտակներից մէկում և մասնակցել է բոլոր կռիւներին։ Ընդունված հիւանդների թւում հետևեալ 27 հոգին հայեր էին. 1) Հայրապետեան Սերգօ (Բորչ. գ., Ջալալ-օղլեցի), 2) Սայամեան Բուղաղ (Գանձ. գ., խոշկաշցի), 3) Չինդոյեան Պետրոս (Վանի շրջ., բիթլիսեցի), 4) Յակովբեան Մկրտիչ (Երև. ն., բիրալիեցի), 5) Մելքումեան Ջումշուդ (Զանգ. գ., վաչագանցի), 6) Միրզոյեան Բագրատ (Հ.-Նախիջ. գ., վերին-ագացի), 7) Փաւթոյեան Խաչատուր (Ալեքս. գ., ղըղաչցի), 8) Բաբայեան Յովակիմ (Երև. ն., աշջակըշլաղցի), 9) Դաւթեան Եփրեմ (Նախիջ. գ., Նորսցի), 10) Մուրադեան Պետրոս (Էջմիած. գ., ղըշրղցի), 11) Մուրադեան Յակովբ (Երեւանի ն., վերին-դարշալցի), 12) Յովհաննիսեան Կոնստանտին (Երեւանի ն., Ջրվէժցի), 13) Ղարիբեան Ալէքսանդր (Շարուր-Դար., աըլըլուեցի), 14) Յովհաննիսեան Մամբրէ (Երեւանի ն., խվացի), 15) Ղազարեան Խաչատուր (Երեւանի ն., Ջրվէժցի), 16) Պողոսեան Պետրոս (Երեւանի ն., դէյբաղակցի), 17) Կարապետեան Յովհաննէս (Սուրմ. գ., իգդիրցի), 18) Թամոյեան Տիգրան (Թիւրքիա, դադվացի), 19) Նալչաչեան Վաղարշակ (Երեւանի ն., բայազէթցի), 20) Բախալբաշեան Ալէքսանդր (ալէքսանդրօպօլցի), 21) Մկրտչեան Յակովբ (Ալէքս. գ., Ջաջուռցի), 22) Գեղամեան Մկրտիչ (Երեւանի ն. էջմիածնեցի), 23) Սապօժեան Սարգիս (Պօլսի շրջ., ռօդոստոցի), 24) Նասխուլիօվ Վաչագան (Ռոստ. Դոնի շրջ., չալթըրեցի), 25) Կասիեան Յարութիւն (Ռոստ.-Դոնի շրջ., մեծ-սալացի), 26) Գալստեան Նազար (կաղզվանցի), 27) Թորոսեան Խաչատուր (ղարաբաղցի)։

◆ Սարըղամըշից եկող գնացքից Նաւթլուղի դասաւորող հիւանդանոցում ընդունվել են 179 հիւանդ և վիրաւոր զինուորականներ, որոնցից 2-ը օֆիցեր, իսկ հետևեալ 17 հոգին հայեր. 1) Յակովբեան Կարապետ (ալէքսանդրօպօլցի), 2) Օհանեան Հայրապետ (Գանձ. ն. եմիշճանցի), 3) Պետրոսեան Մարտիրոս (ալէքսանդրօպօլցի), 4) Յարութիւնեան Յովակիմ (Երեւանի ն. բզովդալցի), 5) Նազարեան Միքայէլ (քարվանսարացի), 6) Զամոնեան Կոլօ (Թիֆլիսի ն. կումիսցի), 7) Ապրեսեան Յովհաննէս (վանեցի), 8) Բարսեղեան Սերգօ (թիֆլիսեցի), 9) Յակովբեան Խաչատուր (Ղար., գիւլանեցի), 10) Տէր-Եղիազարեան Սարգիս (Գանձ., խաչակապցի), 11) Ստեփանեան Յարութիւն (Գանձ., չովդարցի), 12) Մանուէլեան Պետրոս (մալքասեցի), 13) Կըրժացեան Պօղոս (Ախալք. տրլլիսկացի), 14) Գրիգորեան Փարսադան (Ալէք. գաւ. դոլբանդցի), 15) Միրզոյեան Գարեգին (Երեւանի ն. քեշիշքենդցի), 16) Ստեփանեան Բուղդան (թիֆլիսեցի), 17) Ասրեեան Կարապետ (Գանձ. նահ. բայլարաքեանդցի). 18) Աւդալեան Մակար (Թիֆլիսի նահ. շարապալցի)։

—

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

◆ Հակաալկոհոլական կազմակերպութիւնը ծրագրում է ժուժկալութեան համառուսական թանգարան հիմնել Թագաւոր Կայսրի անունով։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՆԻԿ. ԱԴՈՆՑԻ ԴԻՍԵՐՏԱՑԻԱՆ

Ն. Ադոնցի պաշտպանած դիսերտացիայի մասին Միք. Ալլահվերդեանց «Петроград. Вѣд.»-ի մէջ զետեղել է հետևեալ յօդուածը։

* * *

Մայիսի 14-ին, Պետրոգրադի համալսարանի պրիվատ-դոցենտ, հայկական լեզուաբանութեան մագիստրոս Ն. Ադոնց պաշտպանեց «Діонисій Өракійскій и армянскіе толкователи» դիսերտացիան, հայկական լեզուաբանութեան դոկտորի աստիճան ստանալու։

Եօթը տարի առաջ նա պաշտպանեց «Арменія въ эпоху Юстиніана» թեմայով դիսերտացիան հայկ. լեզուաբանութեան մագիստրոսի աստիճանի համար. մագիստրական աշխատութեան հիմնական խնդիրն էր ապացուցել, որ Հայաստանը հաղորդակից լինելով քրիստոնէական կուլտուրային՝ դարձաւ բիւզանդական ընդարձակ աշխարհի մասը. այնուհետև ապացուցել, թէ ինչ էր ներկայացնում Հայաստանը իրանից բիւզանդական կայսրութեան ծագման նախօրեակին, որպիսին է եղել նրա դիրքը, առանձնապէս քաղաքականը, այն շրջանում, երբ նա մտաւ կայսրական շահերի շրջանը. նոյնպէս ուսումնասիրել հայկականը Բիւզանդիոնում և բիւզանդականը Հայաստանում. վերջապէս քննել նախարարութիւնը Արեւելեան Հայաստանում և ներքին կարգը Արեւմտեանում և Յուստինիանոսի շրջանում հայերի ունեցած հողերի դրութիւնը։

Գեղեցիկ կերպով գլուխ բերելով առաջադրած նպատակը և արժանանալով մագիստրոսի աստիճանի, Ն. Ադոնցը, վերջին չորս տարվայ ընթացքում, իրան յատուկ բարեխղճութեամբ, պատրաստեց նոր ուսումնասիրութիւն վերև յիշված վերնագրով։

Նրա այս աշխատութիւնը նուիրված է հայերի քերականական գրականութեան, որ ստեղծվել է Դիոնիսիոս Թրակիացու շուրջը։

Ինչպէս յայտնի է, Դիոնիսիոսի փոքրիկ աշխատութիւնը մեծ փառք էր վայելում հնումը։ Այդ աշխատութիւնը թարգմանվեց հին աշխարհի բոլոր կուլտուրական լեզուներով. նա երևաց և հայերի մէջ և առաջ բերեց համապատասխան բացատրական գրականութիւն։ Ինչպէս էր նախկին հետազօտութիւնների մէջ, նոյնպէս և ներկայ աշխատութեան մէջ, դիսերտանտը ձգտում է հին-հայկական կեանքի բազմաթիւ հարցերի մշակութեան։

Ն. Ադոնցի այս լուրջ աշխատութիւնը ներկայացվեց գիտնական մասնագէտների դատաստանին։ Պաշտօնական օպպոնենտներ հանդէս եկան արևելեան լեզուների ֆակուլտէտի ակադեմիկ և դեկան Ն. Եա. Մառը և օրդինար-պրոֆ. Ս. Ա. Ժեբելևը։ Երկու օպպոնենտներն էլ մատնացոյց արին Ն. Ադոնցի աշխատութեան մեծ արժանիքները։

Ակադեմիկ Մառը գտաւ, որ Ադոնցի ուսումնասիրութիւնը խիստ արժէքաւոր է, որ նրա աշխատութիւնը կատարված է շատ կազմակերպված, ճշտի և անգամ մօդայիկ կերպով։

Իսկ պրոֆ. Ժեբելևը համաձայնելով ակադեմիկ Մառի կարծիքին, որպէս լեզուաբան, շնորհակալութիւն յայտնեց դիսերտանտին յոյն լեզուաբանութեան և արեւելեան լեզուների միջև եղած կապը երևան հանելուն համար, իսկ ներկայ դէպքում հայ լեզուի հետ,—դրա հետ ընդգծելով հին լեզուների անհրաժեշտութիւնը և մեր ժամանակներում։

Վիճաբանութիւնից յետոյ ֆակուլտէտի դեկան Ն. Եա. Մառը կարդաց արձանագրութիւնը, որ արևելեան լեզուների ֆակուլտէտը Ն. Ադոնցին արժանի է համարում հայկական լեզուաբանութեան դոկտորի աստիճանի։

ՄԱՄՈՒԼ

«Кавказское Сл.»-ի անցած №№-ից մէկում վաճառականութեան աւագ Ար. Միլեան զետեղել է մի նամակ, որտեղ խօսելով եղբ. Սէյլանեանների ֆիրմայի կատարած յայտնի արարքի մասին, ասում է.

Հասկանալի է, դժուար է արդարացնել եղբ. Սէյլանեանների ֆիրմային, եթէ նա, այս ծանր ժամանակ, անբարեխղճօրէն շահագործել է և, ինչպէս ասվում է առաջնորդողում, անմաքուր ճանապարհներով իր վաստակը աւելացնելու շնորհիւ իր բաղդաւորութիւնը կառուցել է ուրիշների անբաղդութեան վրա։

Ի հարկէ, եթէ այդ փաստը և ընդհանրապէս եղբ. Սէյլանեանների անբարեխղճութիւնը վերջ ի վերջոյ հաստատվեն, տեղական վաճառականութիւնը չի կարող լռել, առանց ասելու իր խօսքը և այս կամ այն կերպ իր վերաբերմունքը ցոյց տալու այդ բանին, բայց յիշեալ ֆիրմայի արարքից չի կարելի եզրակացնել, թէ ամբողջ դասակարգը իրան պահում է անարժան, շահագործելով ժողովրդական կարիքը։

Այնուհետև պ. Միլեան խօսելով թանգութեան, գների բարձրացման մասին, ասում է, որ կը լինեն մարդիկ, որ կօգտվեն ներկայ դրութիւնից, սակայն չը պէտք է ընդհանրացնել այդ երեւոյթը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Սաղիան (Շամ. գաւ.), 22 մայիսի

Սաղիանի Բուդաղեան-վանական դպ. մանկավարժական կազմը իր ներկայ ուսումն. տարվայ նիստերից մինում կայացած արձանագրութեան համաձայն ընդ. սիրն ներկայացնում է խմբագրութեանդ դասատուների ռոճիկների որոշ %-ից գոյացած գումարը՝ 24 ռ. 50 կոպ. և ներկայ մայիսին զբօսանքից աւելացած 2 ռ. 80 կոպ., ընդամենը 27 ռ. 30 կոպ., որպիսի գումարը խնդրում է յատկացնել Նուպար փաշայի ձեռնարկած ֆօնդին յօգուտ հայկական դատի։

Ի դիմաց մանկավարժական կազմի՝

քարտուղար-ուսուց. Յովհ. Քոսեան

Խմբագիր-հրատարակիչ՝

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
(Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է՝

№ 3	դէպի Բաթում	1 ժ. 45 ր.	ցերեկ.
№ 4	» Բագու	7 ժ. 3 ր.	երեկ.
№ 6	(արագ) »	12 ժ. 8 ր.	ցերեկ.
№ 9	» Բաթում	8 ժ. 53 ր.	երեկ.
	» Ջուլֆա	10 ժ. 23 ր.	երեկ.
	» Բօրժօմ	3 ժ. 20 ր.	ցերեկ.

ԺԱՄԱՆՈՒՄ Է ԹԻՖԼԻՍ՝

№ 3	Բագուից —	12 ժ. 54 ր.	ցերեկ.
№ 4	Բաթումից —	5 ժ. 55 ր.	երեկ.
№ 5	Բագուից (արագ)	7 ժ. 41 ր.	երեկ.
№ 10	Բաթումից —	9 ժ. 51 ր.	առաւ.
	Ջուլֆայից —	6 ժ. 53 ր.	առաւ.
	Բօրժօմից —	7 ժ. 25 ր.	առաւ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի

Հիմնված 1880 թ.

(Պուշկինի, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։

Բ. Գ. ԱՂԱՄԱՐԵԱՆ—9½—2 ժ. ներքին, ջղային եւ երեխայոց հիւանդութ. և ծախկաժամ.։

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի քթի հիւանդութ.։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երեխ. հինգշ. և շաբաթ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծաղկաժամ.։

ԿԻՆ-Բ.ԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12-1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—88

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քառակուսի սաժէնը

10 ԿՈՊԷԿՈՎ

ծախվում են հողամասեր ռոզվելու՝ համար ձրի առատ ջրերով՝ այգու և ամարավայրի համար։ Հողամասերը գտնվում են Սագարեջօ կայարանից 5 վերստ հեռաւոր. վրա, Թիֆլիսից՝ 40 վ. հեռ. վրա, իսկ Բօլիստաւրսկի պլատֆորմայից՝ 2 վ. հեռ. վրա։ Այգեգործութեան ձեռնարկողների հետ կարելի է պայմանաւորվել և ընկերակցական հիմունքներով։ Նոյն տեղը տրվում է նաև 30 դեսեատին անտառ՝ փայտ կտրելու համար։

Դիմել՝ 1-я Тумановская ул. № 13, Бухгалт. курсы Ив. З. Теръ-Степанова.

(օ. մ.) 335. 5—5

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ
ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
Յօգուտ «Մշակի» ֆօնդի
հետևեալ գրքերը.

1) «ՄՇԱԿ» ԵՒ ՀԱՅ ԿԻՆԸ գ. 1 ր.
2) ՀԱՄԱԼԻ ՄԱՍԼԱՀԱԹՆԻՐԸ » — 30 կ.
3) ԿԱՅԵՆԻ ՃԱՆԿԵՐՈՒՄ, դրամա 5 գ. Ալ. Առաքելեանի » — 50 կ.
4) ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ «ՄՇԱԿԻ» («Մշակի» յոբելեանի առիթով «Տարազի» հրատարակած ալմանախ) 1 ր.
5) ԳՐ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, հատոր I 1 ր.

Վերոյիշեալ հրատարակութիւններից մի մի օրինակ պահանջողները ճանապարհածախս չեն վճարում։ 2. 0—8

Յունիսի 1-ից մինչև օգոստոսի 15-ը բացվում են ԱՄԱՌԱՅԻՆ ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ կուրսեր՝ առևտրական, բանկային, գործարանային և մանր վարկի— Յովհաննէս Զ. Տէր-Ստեփանեանի։ Նոյն տեղը վաճառվում են դասագրքեր ինքնուրոյն կերպով հաշւապահութիւն սովորելու համար։ Նրանք, որոնք անկարող կը լինեն աւարտել ամառային կուրսերը, կարող են շարունակել՝ ՁՄԵՌԸ սովորելով աշնանը։ Հասցէն՝ 1-я Тумановская ул. с. д. № 13.

(օ. մ.) 334. 5—4

Типографія Канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный